

Danske Folkebøger

FRA 16. OG 17. AARHUNDREDE

UDGIVNE AF

† J. P. JACOBSEN
JØRGEN OLRİK OG R. PAULLI

SJETTE BIND

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDEN
UDGIVNE AF
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURELSKAB

KØBENHAVN 1925

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK FORLAG

4. 5. 6. 7. 8.

DVÆRGEKONGEN LAVRIN

MEDENS de to foregaaende senmiddelalderlige danske Rim begge igennem norske Prosabearbejdelser gaar tilbage til franske Digte fra 12. Aarh.s Midte, er Forholdet anderledes for nærværende Rims Vedkommende. Det bygger ikke paa nogen fransk Original, men paa en sydtysk Digtning fra 13. Aarh.s Midte, og det har ikke, som de to andre Rim, lagt Vejen om ad Norge, men synes direkte indvandret fra Tyskland. Det tilhører ydermere ved sine Hovedpersoner en typisk tysk Sagnkreds, der aldrig har slaaet Rod i Frankrige, nemlig Heltedigtningen om Didrik af Bern og hans Kæmper. Men det er rigtignok ogsaa ved hele sin Art og sit Indhold et af de yngste Skud paa denne Stamme og har ingenlunde som Sagnkredsens ældre og mere centrale Digtninge sin Rod helt nede i Folkevandringstidens Helteliv, men er et, sikkert under Paavirkning af fransk-keltisk Æventyrdigtning opstaaet, Forsøg paa at tillægge de gamle tyske Sagnhelte lignende Sammenstød med en romantisk-flimrende Vidunderverden, som saa ofte træffes i den franske Ridderdigtning; hvorved det dog maa bemærkes, at Digteren sikkert har hentet Grundlaget for sin Skildring af Dværgeverdenen fra hjemlig sydtysk Folketro og Folkesagn.

Det tyske Digt er bevaret i forskellige Haand-

skrifter fra 14. og 15. Aarh.; et af Hovedhaandskrifterne har for os danske den særlige Interesse, at det opbevares i den Arnamagnæanske Haandskriftsamling i Universitetsbiblioteket i København¹⁾. Digtet er udgivet af Müllenhoff 1866²⁾ og sidst af G. Holz 1897³⁾. Det er skrevet i sydtysk, nærmest baiersk Dialekt og er lokaliseret i Tyrols Bjærgene, der sikkert ogsaa er dets Tilblivelsessted. Det antages affattet c. 1250; allerede c. 1260—70 synes det at være blevet kendt og bearbejdet paa middelhøjtysk Dialekt, snarest i Thüringen⁴⁾. I Begyndelsen af 14. Aarh. har det i Sydtyskland faaet en Fortsættelse knyttet til sig, der bl. a. ogsaa findes i det københavnske Haandskrift; men da det danske Rim intet kender til denne Fortsættelse, skal der ikke her dvæles nøjere ved den. — I Slutningen af 13. Aarh. fandt en Bearbejdelse Sted i Rhinfranken, og paa denne bygger en fuldstændig Omarbejdelse, der c. 1300 foretoges i Elsass; denne gik i 15. Aarh. over i den saakaldte Heldenbuch og blev trykt som en Bestanddel af

1) Arnamagn. Saml. Nr. 32; Kat. over den A.-M. Hdskr.-saml. I (1888) Nr. 47. — Udg. af Rasmus Nyerup i *Symbolæ ad Literaturam teutonicam antiqvioram editæ Sumtibus P. F. Suhm. Havniæ 1787. Sp. 1—82.*

2) *Deutsches Heldenbuch I.* Berlin. 1866.

3) *Laurin und der kleine Rosengarten.* Hrsg. von Georg Holz. Halle a. S. 1897.

4) Holz's Indledning S. V. XXXV ff.

den sidstnævnte Samling af Digte i Strassburg ca. 1480¹⁾.

Indholdet af Digtet er i kort Gengivelse følgende: Ved Didrik af Berns Hof skifter hans Kæmper Ord om deres Konges Dyder; den ungdommelige Helt Witege Wielands Søn lovpriser ham i høje Toner, men den graanede Kæmpe Hildebrand gør gældende, at saalænge han ikke har vovet sig i Dyst med Dværgene inde i Bjærget og overvundet dem, vil han ikke give ham Fortrinet fremfor alle andre. Kongen er imidlertid kommet til og udtaler sin Tvivl om Sandheden af Hildebrands Ord. Denne vredes og fortæller, hvordan Dværgekongen Laurin, der knap er tre Kvartér lang, byder over alle Dværgene og ofte har afhugget højre Fod og venstre Haand paa de Kæmper, som har sønderbrudt den Silketraad, der indhegner hans Rosengaard i Tyrols Bjærg. Didrik aflægger nu Løfte om at opsøge Rosengaarden, og Witege slaar Følge med ham.

De rider saa ud sammen og finder paa en grøn Eng den omtalte Rosengaard med Silketraad og gyldne Baand om: dem bryder de, søndertræder Roserne og lejrer sig dernæst i Græsset. Straks efter kommer Dværgekongen ridende; hans pragt-

1) Holz's Indledning S. III. XXXVII ff. — Müllenhoff (Indledn. S. XLIII ff.) sætter i Tilslutning til Lachmann Digtet helt tilbage til c. 1200, men sikkert med Urette; se Holz's Indledning, anf. St.

fulde Rustning og øvrige Udstyr beskrives udførligt. Der staar saadan Lysglans af ham, at Witege troer at det er Sankt Mikael der kommer til dem fra Paradiset; men Didrik raader ham til at binde sin Hjælm godt fast, da han venter sig Fjendtligheder af Dværgen. Lavrin giver dem grove og haarde Ord og truer med at de skal sætte ham højre Fod og venstre Haand som Pant. Didrik søger forgæves at forsone Dværgen ved at tilbyde ham rige Gaver til Bod; Lavrin afviser ham haanligt, da han selv ejer langt større Skatte end de er i Stand til at byde ham. Witege tilbyder nu overmodigt at tage Dværgen ved Benene og slaa ham sønder mod Bjærgvæggen; Didrik advarer ham forgæves. Witege og Lavrin render Dystridt mod hinanden, og Witege bliver øjeblikkelig kastet af Sadlen. Dværgen vil nu tage hans højre Fod og venstre Haand som Pant, men Didrik skyder sit Sværd imellem. Lavrin haaner nu ogsaa ham og lover at tage Pant af ham. I det samme kommer Hildebrand til med Wolfhard og Ditlev af Steyer, og raaber til Kongen, at han endelig maa staa af Hesten og kæmpe til Fods med Dværgen, ellers gaar det ham som Witege; han skal slaa Dværgen om Ørene med Sværdknappen for at vinde over ham. Didrik følger Raadet og farer nu saa haardt frem mod Dværgen, at denne ikke kan værges for sig. Lavrin ifører sig da en Dølgæppe, saa Didrik ikke kan se ham. Kongen slaar

i sin Vrede saa haardt efter ham (uden at ramme ham), at hans Sværd hugger et Hul i Klippevæggen af en Alens Dybde og Bredde. Lavrin anfalder nu Didrik, og Hildebrand raaber til ham, at han skal se at komme til at brydes med ham, saa hjælper hans Dølgekappe ham ikke. Lavrin tager nu Didrik i Benene og slaar ham omkuld, saa de begge falder om i Græsset. Hildebrand raader Didrik til at sønderbryde hans Bælte, da det giver ham tolv Mand's Styrke. Didrik vredes nu saa hæftigt, at det er som Ild gaar ham ud af Munden; han griber Lavrin, løfter ham op og slynger ham mod Jorden, saa Bæltet brister; Hildebrand samler det op. Lavrin beder nu Didrik spare hans Liv, men D. er lige rasende. Lavrin vender sig saa til Ditlev og beder ham om Hjælp, fordi han har hans Søster hos sig inde i Bjærget. Ditlev beder nu Didrik overlade ham Dværgekongen, men Didrik afviser ham haanligt. Ditlev griber da Lavrin og rider bort med ham over Sletten, skarpt forfulgt af Didrik, der ledsages af Hildebrand og hans Stalbrødre. Det kommer til en haard Kamp mellem Ditlev og Didrik; den sidste taber sit Skjold og maa vige for Ditlev. Hildebrand og de andre kommer nu deres Herre til Hjælp og mægler Fred mellem de stridende Parter, og Dværgekongen, som Ditlev har skjult, optages ogsaa i Freden.

Ditlev spørger nu Lavrin, hvordan det gaar til,

at hans Søster er i Bjærget hos ham, og Lavrin fortæller, hvordan han, iført sin Dølgekappe, har røvet hende tæt udenfor hendes Faders Borg Steyer (i Øvre Østerrige). Hun er nu Dronning inde i Bjærget hos ham, men endnu urørt Mø. Hildebrand foreslaar nu Didrik, at de alle slutter Stalbroderskab med hverandre; dette gaar Ditlev ind paa, naar hans Svoger Lavrin ogsaa optages i Laget. Da de har svoret hverandre Trokabsed, indbyder Lavrin dem alle til at besøge ham inde i Bjærget og tage alle dets Kostbarheder og Seværdigheder i Øjesyn. Hildebrand spørges til Raads og svarer, at det vilde somme sig ilde for dem, om de frygtede de Farer der kunde være forbundne med denne Færd. De følger saa alle med Dværgekongen. Først den følgende Morgen naar de dog frem til Bjærget hvor han boer, og holder Rast paa en Eng under en grøn Lind med liffig Fuglesang og muntert Dyreliv. De ønsker at dvæle længere paa dette skønne Sted; men Lavrin forsikrer dem, at denne Plets Tillokkelser er intet imod dem de vil finde inde i Bjærget, og de følger ham saa derind.

Deres Modtagelse i Bjærget beskrives nu udførligt, og der gøres Rede for alle Herlighederne herinde. Dværgene synger og danser for dem, og Legere og Spillemænd bidrager til Lystigheden. Ditlevs Søster Künhild kommer i Spidsen for kostbart klædte Dværginder og byder Didrik og

hans Mænd Velkommen. Hendes Broder spørger hende, om hun helst vil blive hos Dværgene, men hun svarer ham, at hun helst vil dvæle blandt kristne Folk; han lover da at hjælpe hende ud af Bjærget. Lavrin byder nu Herrerne til Bords; efter Maaltidet fornyes Lystigheden, og Lavrin opsøger imidlertid Fru Kühnild og raadfører sig med hende om Behandlingen af Gæsterne. Hun raader ham til at give dem en drøj Lektion til Hævn for deres Voldsfærd, uden dog at skade deres Liv. Lavrin sætter nu en Guldring paa sin Finger, der atter forlener ham med tolv Mands Styrke, og sender Bud efter sin Svoger om at møde ham i et Kemenat (Kaminstue). Han søger nu at friste Ditlev til at svinge sine Stalbrødre, men denne afviser ham. Lavrin lukker ham saa inde i Kemenatet og iler tilbage til de andre; han skænker Dvaledrik for dem og kaster de sovende Kæmper dybt ned i et Fangehul. Her udgaar der en Dunst af Didriks Mund, som opløser hans Baand, og han løser saa igen sine Stalbrødre; men i fire Dage ligger Kæmperne vaabenløse, indespærrede i Bjærget.

Imidlertid opsøger Fru Kühnild sin Broder i Kemenatet. Han spørger efter sine Stalbrødre, og hun forklarer ham, at de ligger i Fængsel og lider Nød. Han udtaler Ønsket om at udfri dem, og hun giver ham en Guldring, ved hvis Hjælp han kan se Dværgene. Dernæst fører hun ham ind i et andet Rum, hvor Kæmpernes Vaaben ligger, og

ifører ham Hjælm og Brynje. Han tager saa de andre Stalbrødres Vaaben med sig og bringer dem ned til dem i Fængslet. Lavrin mærker nu Uraad og kalder med et Horn Dværgene til. De kommer ilende i tusindvis og anfalder Kæmperne. Ditlev kæmper mandelig med dem, men saares af Lavrin. Imidlertid er Hildebrand med sine Stalbrødre sluppet ud af Fængslet; han giver nu Didrik Lavrins Bælte, hvis Trolddomskraft udvirker, at han kan se Dværgene. Didrik kommer nu Ditlev til Hjælp mod Dværgene, og Hildebrand raader ham til at hugge den Finger af Lavrin, hvorpaa han bærer sin Tryllering. Dette lykkes Didrik, og nu flygter Lavrin.

Imidlertid løber en lille Dværg ud af Bjærget og tilkalder med sit Horn fem Jætter fra Skoven. Nu kommer ogsaa Fru Kühnild til og giver baade Witege og Wolfhard en Fingerring, hvis Tryllekraft ligeledes udvirker, at de kan se Dværgene. De slaar nu Jættérne ihjel og tager Lavrin til Fange; han maa siden optræde som »gaukelære« (Gøgler, Hofnar) i Bern. Kæmperne rider nu hjem, og Ditlev bortgifter sin Søster¹⁾.

1) I det københavnske Haandskrift er, som nævnt, Slutningen noget omdigtet og en Fortsættelse tilføjet; men da denne ikke har afsat ringeste Spor i det danske Rim, skal der ikke her gøres Rede for dens Indhold.

Inden vi gaar over til at drøfte det danske Rims Afledningsforhold til det tyske Digt, skal der fremsættes nogle spredte Bemærkninger om Oprindelsen til dettes Hovedmotiver. Det vil let falde i Øjnene, at det egentlig indeholder to forskellige Handlingsrækker, der kun løseligt er forbundne med hinanden.

Den ene er Didriks og Witeges Ødelæggelse af Lavrins Rosengaard og paafølgende haarde Kampe med denne. I denne Handling er Kong Didrik absolut Hovedpersonen, og de optrædende Kæmper er alle laante fra den ældre Didrikdigtning med Bevarelse af deres karakteristiske Egenskaber: Witeges ungdommelige Overmod, Hildebrands prøvede Sindighed og overlegne Indsigt stilles ret i Relief ved deres forskellige Optræden overfor den snedige og tryllekyndige Dværgekonge. Denne minder meget om tilsvarende overnaturlige Væsener i fransk-keltisk Ridderdigtning; det synes dog utvivlsomt, at hans Skikkelse ikke er hentet fra denne, men fra sydtysk Folketro; ogsaa hans Navn antages at være tysk og betyde »den lille Lurer«, med Henblik paa Dværgenes lumske Væsen¹⁾.

Med denne Handlingsrække har Digteren ret ubehændigt sammenarbejdet en anden, hvis Hovedtræk er Ditlevs Udfrielse af sin Søster fra hendes Fangenskab i Bjærget. Dette Motiv er nær i

1) Se Holz's Indledning S. XXXI ff.

Slægt med mange lignende Sagn baade paa Vers og i Prosa, som det vilde føre for vidt her at sammenstille det med. Digteren har sikkert hentet dette Motiv lige saa vel som Lavrins egen Skikkelse fra sydtyske Folkesagn, og han har haft saa travlt med at trænge Ditlev i Forgrunden af sin Skildring, at det endog er gaaet ud over Didriks Førerstilling; Ditlev fremstilles som den ypperlige Helt, for hvem endog Didrik maa vige, og er nær ved at fortrænge denne sidste som Hovedperson. Sammenarbejdelsen af de to Handlingsrækker er, som nævnt, gjort temmelig ubehændigt, idet Digteren har indført det løjerlige Motiv, at Dværgekongen kalder Ditlev som sin Svoger til Hjælp mod Didrik, og Ditlev gaar straks ind herpaa, skønt han ikke véd nogetsomhelst om hvordan han er kommet i Svogerskab med ham og først senere bliver oplyst herom.

Løvrigt synes det, at et beslægtet Motiv kort forinden var blevet knyttet til Didrikdigtningen. I det kun i Udtog bevarede Digt om Dværgkongen Goldemar aftvinger Kong Didrik nemlig denne en Kvinde, som han har røvet, og tager hende selv til Ægte. Ogsaa Motivet om Rosengaarden dukker ikke for første Gang op i vort Digt, men findes i det noget ældre og langt omfangsrigere Digt, der bærer Navnet »den store Rosengaard«¹⁾. Digteren af »den lille Rosengaard«

1) Se Holz's Indledning S. XXXVI og XXXXI.

har da ikke selvstændigt opfundet Gangen i Handlingen, men kun kombineret ældre og kendte Motiver paa en ny og ikke særlig vellykket Maade for at skyde sin Yndlingshelt Ditlev i Forgrunden saa meget som muligt. Men bortset fra denne uheldige Dobbeltthed i Digtet er Handlingen godt fortalt, med livligt og karakteristisk Ordskifte, og i det hele rummer det tyske Rim ikke saa lidt af den Poesi og Æventyrglans, som er ejendommelig for det bedste i den middelalderlige Ridderdigtning.

Det samme kan ikke helt siges om den fra Slutningen af 15. Aarh. stammende danske Bearbejdelse. Skildringen er her paa adskillige Steder trukket ned i et noget lavere Plan, idet det oprindelige høviske Riddervæsen fra Middelalderens Blomstringstid fortoner sig i det plumpe eller byleske. Herhen hører saaledes det Paafund, at Dværgekongen efter at have overvundet Vidrik (Witege) hænger ham op i en Lindegren til Spe og Spot, og ligeledes den barokke Skildring af Lavrins Hest som en Vanskabning, en Mellemtung af Ræv og Los. Herhen hører ogsaa den raa og uridderlige Slutningseffekt, at Kong Didrik smadrer Dværgekongen mod en Sten. Der findes ogsaa forskellige Skødesløsheder i den danske Bearbejdelse; f. Eks. har Rimeren glemt at motivere Hildebrands Raad til Didrik om at bemægtige sig

Dværgens Bælte med den Forklaring, at der sidder tolv Mands Styrke i Bæltet. Og medens Kampen ved Rosengaarden beskrives ret udførligt, har den danske Rimer omarbejdet og forkortet Scenerne i Bjærget meget betydeligt: han nævner ikke Ditlevs Søster ved Navn og udelader helt Lavrins udførlige Beskrivelse af hvordan han har røvet hende. Ogsaa Motiveringen af hvorfor Kæmperne følger Lavrin ind i Bjærget, har den danske Bearbejder taget sig meget let, og ligeledes er Beskrivelsen af alle Bjærgets Vidundere skrumpet stærkt ind. Helt bortfaldet er i det danske Rim Künhilds Samtale med Lavrin om hvordan han skal hævne sig paa Gæsterne; Dværgekongen lukker her baade hende og hendes Broder inde i »Fadeburet«, og der er derfor heller ikke Tale om at hun udfrier sin Broder af hans Fangenskab. Derimod er det i det danske Rim blevet Jomfruen, der kalder Didrik og hans Stalbrødre til Live igen af deres Dvale. Ditlevs mandelige Enekamp med Dværgene er helt udgaaet, og ligeledes det Træk, at Dværgene kalder de fem Jætter til Hjælp; i Forbindelse hermed staar, at de to Lurblæsninger er smeltede sammen til én.

Som det vil ses, er det ret betydelige Afvigelser, som det danske Rim udviser fra det tyske Digt, og de fleste af dem gaar i Retning af en Forenkling af Handlingen og ikke sjælden en Forsimpling af dennes enkelte Træk. Spørgsmaalet bliver

nu, hvorledes man skal opfatte det danske Rims Afhængighedsforhold til det tyske Digt. Der aabner sig her forskellige Muligheder.

Af de tyske Udgivere udtaler Müllenhoff¹⁾ sig ret forsigtigt: den danske Bearbejdelse er alt for fri til at man kan afgøre, fra hvilken mellemtyisk Tekst den er udgaaet; da Navneformen *Lavrin* uforandret er gaaet over i det danske Rim, er der næppe Grund til at tænke sig en nedertysk Bearbejdelse som Mellemed. Holz²⁾ støtter Müllenhoff i den sidste Betragtning, men refererer ham iøvrigt ikke korrekt, naar han udtaler: nach ihm geht diese chronik direct auf die hochdeutsche überlieferung zurück; og han er ganske ude i det vilkaarlige, naar han lige efter tilføjer: sie steht also wohl in nächsten beziehungen zur Kopenhagener hs. Dette er nemlig — bortset fra alle de andre Uoverensstemmelser, hvoraf de vigtigste er refererede ovenfor — usandsynligt allerede af den Grund, at det arnamagnæanske Haandskrift indeholder en Omdigtning af Slutningen med tilhørende Fortsættelse af Digtet, hvortil der ikke findes ringeste Spor i det danske Rim. Holz har her ladet sig friste af Haandskriftets tilfældige Forekomst her i Landet til en meget for vidtgaende Slutning angaaende det danske Rims Afhængighedsforhold til netop dette Haandskrift.

1) Deutsches Heldenbuch I, Einleitung S. XXXX.

2) Einleitung S. XXXVIII.

Forsaavidt er der mere Grund til at falde tilbage paa Gustav Storms Antagelse¹⁾, at det danske Rim bygger paa den i Strassburg c. 1480 trykte Heldenbuch, da dennes Forfatter er lige saa ukendt med Digtets Fortsættelse som den danske Bearbejder synes at være. Ogsaa J. Paludan har derfor sluttet sig til denne Opfattelse²⁾. Hvis denne Formodning holder Stik, forudsætter den en stærk Selvstændighed hos den danske Bearbejder, idet det saaledes skulde være ham, der har forkortet og forenklet det tyske Digt saa stærkt som det fremgaar af ovenstaaende Oversigt over de vigtigste Forskelligheder mellem dette og det danske Rim, ligesom ogsaa det folkeligt-burleske Element, der særtegner det danske Rim, skulde være tilsat af ham.

Det er dog et Spørgsmaal, om man tør tillægge den danske Bearbejder den i og for sig noget tvivlsomme Ære for direkte, uden noget Mellemed, at have omformet det tyske Digt i denne mere folkelige Aand. Der er nemlig et og andet i det danske Rim, der kan tyde paa, at det — til Trods for Müllenhoff og Holz — muligvis gaar tilbage til en tabt nedertysk Bearbejdelse, og det folkeligt-platte Element, som hist og her præger dets Skildringer, modsiger i hvert Fald ikke denne

1) Gustav Storm, Sagnkredsene om Karl den store og Didrik af Bern hos de nordiske Folk. Kria. 1874. S. 166 ff.

2) J. Paludan, Danm. Litt. i Middelalderen. Kbh. 1896. S. 129 f.

Antagelse, da det stemmer særdeles vel overens med den i disse Lande herskende hanseatiske Købmandsaand. Hvad Digtets Personnavne angaar, da har Dværgekongen ganske vist beholdt sin højtyske Navneform (og hedder ikke Lorin, som den rette plattyske Form vilde være); men en Navneform som *Thieloff fand Steeræ* kan dog vanskeligt antages af være direkte afledet af den højtyske *Dietleip von Stfre*, uden plattysk Mellemlid. De andre Personnavne (Didrik, Vidrik Verlandsøn) synes snarest at være optagne fra de danske Folkeviser, der behandler Æmner af Didrik-sagnkredsen, og deres Afgivelser fra de højtyske Former beviser saaledes næppe noget; men dette gælder netop ikke om Thieloff, hvis Navn slet ikke genfindes i Folkeviserne om disse Æmner. Dertil kommer, at ogsaa det danske Rims Ordforraad hist og her synes præget af Plattysk (klus = Kloster; foss = Ræv; lefft = kært).

Alt dette er selvfølgelig ikke noget Bevis, kun et Fingerpeg i den antydede Retning. Hvad der kan tale imod denne Gætning om en plattysk Bearbejdelse som Mellemlid, er først og fremmest den Omstændighed, at ingen nedertysk Bearbejdelse fra Middelalderen vides at være bevaret til vore Dage, medens der findes talrige høj- og mellemtytiske; og helt udelukket er det selvfølgelig ikke, at de nævnte plattyske Ord og Navneformer kan skyldes den almindelige sproglige

Paavirkning sydfra, der netop i 15. Aarh. var særlig stærk.

Det danske Rim er iøvrigt ligesom de to foregaaende nærmest affattet i jydsk Dialekt, og Bearbejderen har mange Steder haft Held til at anslaa en Tone, der ikke laa Kæmpevisen helt fjærnt. Fra 16. Aarh. er bevaret to Udgaver, som var Rasmus Nyerup ubekendte, da han 1816 trykte et Udtog af Rimet efter en Udgave fra 1701¹⁾. Æventyret om Kong Lavring, optegnet af Franciska Carlsen²⁾, er en Genfortælling af Folkebogens Indhold³⁾.

Efter det stockholmske Haandskrift er det danske Rim tidligere udgivet af C. J. Brandt, med moderniseret Retskrivning i Ældre danske Digtere, Kbh. 1861, og i bogstavret Aftryk i Romantisk Digtning fra Middelalderen II, Kbh. 1870, S. 1—31⁴⁾.

1) Rasmus Nyerup, Alm. Morskabslæsning i Danmark og Norge (Kbh. 1816) S. 66.

2) Franciska Carlsen, Noget om og fra Rennebæk Sogn. Kbh. 1861. S. 113 ff.

3) Æventyret: En meget smuk og underholdende Historie om Brødrene Lillekort og Kong Lavring, Kbh. 1844 (optrykt 1845, 1848, 1853, 1856, 1861) stammer fra Asbjørnsens Folkeæventyr og har intet med vor Folkebog at skaffe.

4) Brudstykker deraf i C. J. Brandt, Gammeldansk Læsebog S. 208—216.

DVÆRGEKONGEN LAVRIN

Bth lidhet spel ather jech ath scribe
 ther man maa tidhen met for drive,
 om noget vnder i fordom skiedæ,
 i hwilken man thet lystet ath wedhe.
 5 for wor heræ hans fødzelis aar
 fuld mange vnder i werdhen war,
 storæ mendh och myghet sterke
 bodhe blant lege men och saa flertæ,
 kiemper som myghet vnder mon drive,
 10 hwilket jech kan ey heræ alt scribe,
 dog wil jech scribe jet lidhet spil,
 ee hvem som lystet ath lyde til.
 i lombardy ther stander jeth hws,
 hwilket man kaller berne clws,
 15 nedhen thet hws jech sawdhe fra
 jen stad som kalles wirona,
 thet hws otte jen konning rig,
 sterke dyderit aff bærne han kalled seg,
 han skreff seg jen heræ aff berne,
 20 for han wilde offte stride gierne,
 han haffde och kiemper met sægh theræ
 som stridhæ wilde for frwer æræ,
 for inghen mand the baræ faræ,
 thet woldhe the wilde thieris liiff ey sparæ.
 25 blant them war jen mand fuld tison,
 han kalled seg widrit werlandhson,
 han wilde och offte gierne stride,
 for inghen mandh tha bar han awidhe.

jen annen kiempe war ther i blant,
 ther man kalledh hillebrandh,
 konning dyderits faderbrodher mon han
 weræ,
 han stridhe och offte met mandoms æræ, 5
 han war och jen mester wits och klog,
 the andræ æffter hans lerdom tog,
 han war och konningens høgestæ radh,
 forthy tha wortæ han jckj for smodh,
 the skullæ met hanum allæ radæ 10
 om frome och skade bodæ,
 ee hwad som the wil slaa appa,
 om thet skullæ them til æræ gaa.
 fleræ kiemper tha mon ther waræ,
 som idelig wilde stridhæ met æræ, 15
 the stride gierne aff thieris æffnæ,
 jech kan them ey nw allæ neffnæ.
 jek dag konningh dyderit sad ower bord,
 hans kiemper taled ord fuld storæ,
 sielff war han twctige fuld, 20
 pa hans hielm han forde guld,
 guld och ther til dyræ stiene,
 som war stieræ och myghet renæ,
 thet forde then heræ met mygel æræ,
 for han mon thieris koning waræ. 25
 tha sawdhe widrif werland:
 j werdhen wedh jech inghen mand,
 ther wor konings lige kan weræ,
 och sadan mandom kan giøræ met æræ,

som han hawer fuld offte giordh
 och widæ ower landhet spordh,
 thy maa wi hanum wor konning kallaæ,
 och willæ wi hanum prisæ for allæ.
 5 tha swarede mester hillebrandh,
 offte war hans tale sand:
 „heræ, jech wed jet stort bierigh,
 ther i boor jen lidhen dwerigh,
 han ær ey vdhæn ii i spanne langh
 10 och myghet hōwst i sin gangh,
 han ær jen heræ myghet rig,
 koning lawrin han kalled segh,
 han hawer borig och mygel lande,
 som skatten førær til hans handhe,
 15 the kaller hanum jen konningh met æræ,
 affridder och swenne som han hawer thæræ,
 han hawer met mange kiemper stridh,
 them bodhe til forigh och qwidh,
 the myghet war storæ æn hans tre,
 20 han giordhæ them bodhæ angest oc we,
 the waræ met hanum jlde belath,
 han twang them til ath giwe sæg skath,
 och for mentte them thieris egen lande.
 heræ, thet seyer jech edher for sandhæ,
 25 hanum seyes æn mieræ vnder fra,
 som jech will lade eder forstaa,
 han hawer och jen ørter gordh,
 winter och somer met roser stor,
 ther foger ær och myghet skione,

hwem som lystet, han maa thet røæ.
 then ørther gordh met sin frwct
 hwn ær ey ander lwnde om lwct
 æn met jen lidhen silky traæ,
 for gylden porte ther henger aa,
 ær giord aff dyræ stiene och guld,
 och henger met mange vnder fuld.
 ee hwilken mand sa dierff ær,
 thet ath wowe och komme ther,
 then silky tro nedher at brydhæ,
 jech tror hanum skal thet sielff for tryde,
 han maa alt sette hanum wesse pant,
 høggræ fod och winster hand,
 thet wil han hanum jekj for drawe,
 ee hwilken mand som thet tør wowe
 til then rosens gord ath komme,
 thet wordher hanum myeræ til stæde en

frome,
 hanum tymer ther storæ hierte qwale,
 heræ, i stillæ ey wontro myn talæ."
 thesse ord taled hillebrand,
 som offte willæ seye sandh.
 tha swaredæ koningh diderit,
 som allæ tid war twctelig,
 bode i gierninge och sa i swar,
 han satte fra segh thet sølff lår,
 ther han hæffde pa sin handh,
 och saffde til mester hillebrand:
 „the ord, thu hawer nw fram ferd,

them hawer jech aldrig føræ hørd,
 hæffde the talæ weredh sande,
 thu hæffde mægh lengy siden lat forstande,
 thy wil jech jekj tro thine ordh."
 5 sa swared then heræ ower bordh.
 hillebrand worte i howen fuld hørde,
 for then heræ hanum saa swardæ:
 „heræ, i tale mæg alt for næær,
 och seyer myne ord ey sannen ær,
 10 hæffde thet giord jen annen myn ligæ,
 jech stulde hanum aldrig fod fra wige,
 føræ æn jech stulde swaræ ther til
 och driwe met hanum jet weder spil.
 jech acther jekj for eder ath lywæ,
 15 thet pleyer ath giøræ stalle och tywe,
 som lidhet sannen hawer wed at hettæ,
 jech wil borigen for mæg sette,
 och for the ord ther jech fram førde,
 som i nw allæ samel hørdhæ,
 20 kan jech jekj the talæ bewisæ,
 tha giwer mæg hwerken ro heller lisa
 føræ i ladher dræbæ mægh."
 sa swaredhe hellebrand for segh.
 25 koning dyderit swaredde snarlig:
 „hillebrand, thet seyer jech thit,
 ath jech skal bryde the roser røde,
 stulde jech ther om bliwe døda,
 och hwge synder then silki troo,
 och lade sa gange hwææ thet maa!"

tha swarede widrif werlandhøn,
 som war jen ridder myghet tøn:
 „heræ, jech skal eder fyllige i nødh,
 skulde jech ther om bliwe død.“
 hillebrand swarede effter saa:
 „then rosens gord ther jech sawde fraa
 thid wil jech eder foræ,
 for søger hwad i twnne giøre,
 æræ i sa fromæ som i ladhæ
 och kome i bort vden stadhæ,
 tha wil jech bliwe jen løwner here,
 och aldrig foræ myt waben met æræ.“
 widrif swarede strax i sted:
 „heræ, wi wil inghen hawæ met
 vden i och jech wi jene too,
 sanneligh thet skal wææ saa,
 snarligh wil wi thet fræste
 then dwerig konningh ath giestæ,
 om sant ær som hillaebbrand sawdæ.“
 snarlig the thieris harnste pa lawdhæ
 och gylte sadelæ pa thieris hestæ,
 jech tror the wilde alt ride the bæste.
 fra thet hus och til thet hierigh
 ther wdi bode then lidelæ dwerig
 then wey war vii mylæ langh,
 jen lidhen styy och myghet trongh,
 thy stygde pa theris hestæ the helled rigæ,
 och myntæ inghen twnde wææ thieris lig,
 thy rede i giømen skowe oc grønee lwnde,

at ingen man them fyllige twnnæ,
 thy funde then wey ganke wel,
 ther hellebrand haffdæ them wist met skiel,
 thy waræ how modig i thieris sinnæ,
 thy acte them stor æræ ath winne,
 haffde thy west hwad foræ them waræ,
 the haffde ey redhet halff sa saræ.
 ther thy sa nær komen waræ,
 at thy matte see obenbaræ
 then rosens gord them war aff sawd,
 och then silki tra ther war om lawd,
 tha war thet skicket i allæ madhæ
 ligæ som hellebrand them sawdæ,
 och hallæ kosteligher war thet giord,
 en the haffde hørd aff hans ord.
 met mange vnderlig tingh
 war stycked the roser alt om fring,
 met dyræ bar stienne och gieweste guld
 war sat met mange vnder fuld,
 ath alt thet the i werdhen haffde lieth,
 the haffde reth aldrig tolligh sieth,
 och vndred the helled storligh,
 thet noghen heræ twnne wææ sa righ,
 ther tollig for matte ath lade giøre,
 som the matte ther bodhe see och høræ.
 widerit begiønde tha ath tale
 til sin heræ met myghet awalæ
 och thwiffledh i fit hierte fast,
 ath thet skulde worde them til brast,

om the gjorde the roser stadhe,
ath thet skullæ wordhæ them til lidhet
badhæ,

och sawdhæ til sin heræ saa:
„heræ maa wi see then silki traæ,
the gyldene porte henger i,
jech frycther thet worder os til qwi,
giøræ wi then dwerigh nogen last,
jech tror thet wordher off sielff til brast.“

10 koning dyderik swared met twct och æræ:

„thu matte sa gierne hiemme weræ,
som effter mandom ath ridhe,
effter thu bæer i hierthet qwidhe.

15 jech skal bryde the roser rødhe,
skulde jech ther om bliwe døde,
och huge synder then silky traæ,
laad sa gange hwææ thet maa!“

och met thet samme i gordhen rendhe,
roser och liliær worte ther alle skiendhe.
20 the bwnde thieris hestæ wed liliæ rodh,
och trad the roser vnder fod,

sa lawdhe the them nedher ath hwilæ.
til bierighet war jen lidhen mylæ,
som konning lawrin han war jnnæ,
och hans dronning met hōwstæ qwinne.
25 met roser och liliær the strōddæ thieris
hestæ,

och acther them ther ingen giestæ,
som ther skulde giwe pa last heller tieræ,

och mente the hæffde wonned stor æræ.
om sidher tha wortæ widrik ware
jet blant skien i stowen faræ,
tha tenktæ han met seg jene,

5 ath thet war guß engel hin rene,

Bl. 157v och gjorde sin heræ ther pa wiss:

„nw kommer sancte mekel aff paredis,
som ær guß engel hin klaræ,
for hanum tørff wi jnthet faræ.“

10 tha swared diderik aff berne:

„guß engel seer jech alt sa gierne!“
the weste ey anneth æn saa mwn weræ,
for hanum fulde then hōwstæ æræ,
met mange dyræ stiene

15 war lawd i giweste guld hin rene.

then ærlig man konning diderik
han saa then skien aff dwerigen gif,
tha bad han widrik snarlig theræ:

20 „giord nw hesten, thet wil alt wææ,
hillebrandz ord wil gaa forfande,
dwerigen kommer och wil off pannæ,
om theme plane hōrær hanum til,

tha kan han giored met fuld got skiel,
off ath giøræ bode last och skade,

25 jech tror han wil thet jekj ladhæ.“
widrik wilde thet jekj hōræ:

„hwad kan then lidelæ dwerig giøræ?
om han wilde æn ful ilde,
hans dyræ stiene wil jech snart spillæ.“

toningh dyderik swared effter saa:
 „widrit, wer ther wesse appa,
 jech sier pa hans fogræ sedh,
 ath han skal fa os anned ath wede,
 han kommer och drawer off til had,
 jech tror ath her wil worde jet bad.“
 Widrit swared ham igien
 til hans ord, och war ey sien:
 „hwad stöder jech hans rige foræ
 heller hans for gyltæ sporæ!
 jech tror pa myt gode swerd,
 ther offte bødher for myn ferdh.“
 dwerigen kam tha them sa næær,
 ath the matte giørligh see hans ferdh,
 hwæ hans sticelse mwn weræ
 met allæ tingh som hanum fulde thææ,
 tha hæffde han jen lidhen hæst,
 war strød met guld som han kwnde best,
 hesten han war sne hwidh,
 ther han satte myghet til sin lidh,
 foræ war han skapt som jen foss
 och bag som jen dywr man kaller loss.
 hans biedzæl war aff guld hin klaræ,
 man matte thet see obenbaræ
 jen walstæ mylæ i markæn langt,
 sa wor thet sat met dyræ stiene blantt,
 the stwo ther vnder hesten laa
 aff rødistæ guld som weræ maa,
 sadelen war aff silsbien,

5

Bl. 158 r

10

15

20

25

hwn war och sat met dyræ stien,
 giord och stileger aff guld hin stieræ,
 bowelen mwn aff thet same wææ.
 nw forde then heræ i sin hand
 5 jet glawinde war lawd met guld bond,
 thet war ey vdhæn jii alne lang,
 han giorde them ther met stor for fong,
 the som hanum wilde vstiel giøræ,
 som jech for moder i saa ath høræ.
 10 then heræ hæffde i sin færð
 wed sin side jeth fuld got swerdh,
 thet war ey vdhæn jen spanne langh,
 bode blad och sa hand fong,
 stillæ jech och seye forsandh,
 15 thet war ey bedræ i try heræ land.
 hans harnstæ war herdh i dragi blod,
 ther for giorde han mange modh,
 for ingen swerd kwnde ther aa biddæ.
 hans hest kwnne han och fuld wel siddæ,
 20 och lod seg i sit hierte saa tyckæ,
 ath then stulde nyde gode lyckæ,
 som hanum stillæ sidde jet stød,
 om han kwnne hanum rettelig modh,
 støtte han hanum jckj aff met allæ,
 25 han wilde sægh aldrig konningh kallæ.
 then krafft hæffde han i sith beltæ,
 thet han maon kiemper fra hesten eltæ,
 tolf mandz krafft war i belthet jinnæ,
 then heræ kwnne jngen ower winnæ,

Bl. 158 v

medhen han thet beltæ hawdhæ,
 som jech til forne aff sawdhæ.
 hans hielm war och hord som stiene,
 hwn war belagd met guld hin renæ,
 aldrigh war thet swærd saa good,
 vden thet war herd i dragy blodh,
 ther then hielm kwnne stadæ giøræ,
 i hwad kiempe som thet mwn føræ,
 ther stod for gylte foglæ pa,
 bodhe storæ och smaa,
 lige met saa dan bæra
 som the matte lewindis weræ.
 Hwem hawer nw hørd seye fra
 jen heræ ther myræ rigdom aa,
 æn thenne dwerig mon met segh føræ,
 som jech nw til fornæ rørdæ?
 idelig red then heræ jenne,
 thy han frycte for ingen mend,
 jech wil nw ladhæ thet sa staa,
 jen anen rey begiøntis tha.
 then heræ kam tha ridindæ thæræ
 til then rosens gord met æræ,
 thy hwn hørdhæ hanum met rætæ,
 han frycte them reth ey jen wette
 och taled til them sa hordeligh:
 „i frodhen esel, i seyer thet mægh,
 hwem som eder gaff thet radh,
 ath i hawe mæg sa saræ for smodh,
 och giord mæg tøllig v æræ?

5

Bl. 159r

10

15

20

25

i stillæ sa gierne hieme weræ,
 i hawe brøt myn roser rød hæ,
 thet skal worde eder sielff til møde,
 jech hawer them hegned mange dage,
 ath aldrig nogher man torde thet wowe,
 hid at ridæ met then acth
 ath sette seg i mod myn matt,
 føræ æn nw i mon thet giøræ.
 the stillæ thet ower landhet spøræ,
 ath jech skal heffned met myn hand,
 føræ i komme aff thete landh.
 i hawe och strød h eder heste her
 med myne roser och lilier meer,
 hwilke h i stillæ dyrth kiøbæ,
 i tørff jech acte, i stillæ vndløbe,
 i stillæ mægh snarlig sette pant,
 høgæ fod och winster hand.“
 ther konning dyderik thete hørdhæ,
 ath han sin talæ sa fram førdhæ,
 twctelig mwn han hanum swaræ
 och sawdhæ sa obenbaræ:
 „hør thu thet, thu lidlæ mand,
 est thu heræ ower thete land,
 thu wend fra os thin wredhe,
 thif skal aldiels weræ til redhæ
 guld och sylff och rige gawe
 aff thet giwestæ wi hawe,
 thet giwer wi thif til skade bodh,
 om wi hawe thif brøt i modh,

Bl. 159v

10

15

20

25

tha wil wi giwe thif met æræ,
 thu vnder os met fred ath wæræ."
 tonning dideryf bød sa til met stiel,
 for thy han for nam thet wel,
 ath the worte jlde aff hanum tiøbe,
 thy wilde dog ey fra hanum løbe.
 tha swaredh lawrin, then lidelæ mand:
 „thet rigdom thu hawer i thit landh
 thet acther jech wedh ien grese straa,
 mieræ jech myster æn jech faar.
 jech wilde for gyllæ allæ thit land
 och sielff beholde thet beste pand,
 waræ allæ thin lande, borig och flotte
 och all then ting thu hawer goth,
 ther til bode stof och stienne,
 waræ thet alt guld hin rene,
 thu kunne mægh jckj giøræ stadhe bodh,
 for thet thu hawer mægh broth i modh."
 ther widrif thesse talæ for stod,
 thet han jckj wilde hawe stade bod
 aff guld och sylff hwadh the haffde,
 tha han ey lenger tawde:
 „heræ, redys i then lydlæ dwerigh,
 ther kommen ær wd aff thet bierigh,
 wel maa i for hanum wighe,
 jech wil wæræ hans jaffne lige,
 ware the oc c fleræ,
 jech frycther them ey mieræ
 en sa mange kattæ,

Bl. 160r

10

15

20

25

heller och andre saa dan wette."
 dwerigen swaredde aff mygel wrede:
 „jech wed wel, widrif, ath thu est rede
 medh allæ men ath stride,
 5 thu mien jech tørfst thif jckj bide,
 storæ ord mon thu fram søræ,
 som thu pleyer ydeligh ath giøræ,
 est thu then man thu ladher thif wæræ,
 och wilt thu søræ thin waben met æræ,
 10 thu skalt mæg fyrst besto,
 i hwilke lwnde som thet kan gaa."
 tha sprang widrif werlandhson,
 han war jen ridder myghet kion
 och rast, naar han skulde seg wende,
 15 ee hwort hans heræ wilde hanum sende,
 han greb sit glawindhæ i same tidh
 och war jckj myghet i howen blydh,
 pa sin hest han sprang,
 hans hielm och harnske blank,
 20 wdhen stiledher han giordhe thet,
 thet war lawrin myghet met,
 snarlig i the samme stwondhe
 the thieris hielm ap bwnde
 och rende til hobe i thet samme,
 25 widrif kwnne dwerigen jckj ramme,
 lawrin staf i widriks skiold,
 han storte aff hesten pa then wold,
 snarlig lawrin aff hesten tren
 och acte ath giøre hanum myghet mien,

han wilde strag hawe thet pant,
 hōgre food och winster hand.
 i thet samme han drog sith swerdh,
 tha kam diderik met jen ferdh
 och giorde thet aff stor nōdh,
 han sith swerd i mellom bōdh:
 „thu lidlæ man, thu lad thin wredhe,
 widrik, myn swend, skal weræ til rede
 thif jen borigen ath sette heræ,
 om thu wilt hanum fonge met ære,
 han ær myn swend och fulde mæg hid,
 gior thu hanum angest och awid,
 thu hwgher aff hanum hand och fod,
 thet skal worde mæg saræ i modh,
 och ær thet mæg jen stor skam,
 hwar jech faar i landhet fram.“
 widrik satte borigen for seg:
 „edlæ lawrin, thu nadher mæg!“
 han bant hanum bode hender och bien
 och hende hanum pa linde gren.
 han swarede konning dyderik strag aff wrede:
 „jech kan wel tro, thu est och redhe
 mod mæg ath stride,
 thit liiff til angest och awide,
 thif borde ath giore mæg annen bod,
 æn bydhe mæg saa dan howmod
 for then skade, thu giorde mæg.
 diderik, jech wil seye thif,
 jech hawer fast hōrd aff the berne,

ath the willæ offte stride gierne,
 sa myghet hawer jech aff eder for nomed,
 thet ær mæg lefft, ath thu est kommed,
 thu skalt och sette mæg wesse pant,
 hōgre fod och winster hand.“
 Tha worte didrik wred i sinnæ:
 „thu lidlæ man, wilt thu mæg bindæ?
 thu skalt forræ see thif troswer til bage,
 och ther om skal thin halsbien knage,
 forræ æn thu skalt fonge mæg,
 wer wesse pa, jech seyer thif.“
 konningh diderik han wort wred i howe,
 och ratte at sin sadel bowe,
 han tog sin glawinde snart i hende,
 rastelig han sit ørs om wendhe,
 han satte seg mannelig til sin hest,
 och acte then lidel dwerig ath gieste.
 thet war lawrin jnthet i mod,
 hwad han wilde til hest heller food,
 och rastelig han pa hesten sprang,
 the dyræ stienæ i hielmen klang,
 och andræ hans rige fooræ,
 och saa hans for gylte sporæ.
 i jen liden stwnd
 the thieris hielm pa bwndhe
 och streff jen krenz pa then sand,
 tha kam mester hillebrand
 met fleræ aff konning didriks mend.
 dwerigen haffde hanum snarlig stienð,

haffde hillebrand jckj tomed ther,
 som hans rette lycke mwn were,
 han haffde hanum giord sa mygel wande,
 ath thet haffde spordis ower allæ lande.
 hillebrand ropte och sawde saa:
 „heræ, jech seyer eder aa myn traa,
 ath höræ i ickj myne leræ,
 i skullæ tabe bode liiff och æræ,
 jech kan eder jckj bedræ radæ,
 om thet skal weræ eder vden flade,
 och thet skal eder til æræ gaa,
 i skullæ hanum til fode bestaa,
 skulde thet kostæ alwerdsens wold,
 han stinger eder aff met skafft och stiold,
 kienne i then dwerig wel met lige,
 i skulde ey halfft saa saræ fige,
 som meg tycker i göræ,
 thet ær eder rad, i mæg høre.“
 konning didrik stigde aff hesten neder,
 hans harnstæ skinde i mod thet weder,
 thet mwn wel kostelig weræ,
 som jen konning matte søræ met æræ.
 thet war lawrin jckj i mod,
 thet han wilde stride met hanum til fod,
 han tog thet wel til take met æræ,
 i hwilke lwnde som thet skulde weræ.
 lawrin then kione mand
 han støtte didrik met glawinde i hand,
 thet stiolden neder pa jordhen laa.

han haffde och sielff ner stört appa.
 konning didrik wende seg brat:
 „jech tror, ath thu wilt seye mæg set“,
 och sawdhe saa æn mieræ:
 „fonger jech sa dan kindhest fleræ,
 thet worder mæg til angest och mødhe,
 jech tror, jech skal thif effter stødhe.“
 the waræ bode sted til fode,
 han slaa til hanum met swerdz flode,
 snart ma dwerigen ther for wige,
 han twenne hanum jckj rage met lige,
 slo jen stien jen hwole vdi,
 jen rom alne dypt och wij.
 then lidel dwerig ther ath loo,
 ath han kunne hanum skuffe saa.
 dydik slo effter dwerigen i gien
 och hytte ret aa the dyræ stien,
 som owerste pa hielmen sad,
 jech winther, han loo ther inthet adh,
 saa at hielmen reffned och hoffdet skalff,
 han fet til jorden saa vnt jet faldh
 och laa ther lengy i dwalæ,
 saa ath han kunde reth inthet tale,
 och acte seg aldrig ap at staa.
 konning didrik stod och tenkte ther aa:
 „jech winter, ath han ær nw død,
 han gjør meg aldrig meræ nød.“
 i thet same tha sprang han ap,
 han war ey vden jen liden krop,

han wilde tha ey lengre bidhe,
 snarlig tog han til sin side
 och satte sin dwerige hat appa,
 ath didrik hanum jckj saa.
 i thet samme han til hanum lawde
 met thet lidhet swerd han haffdæ,
 tha fet konning didrik obenbaræ
 mieræ æn ryr dybe saaræ.
 tha ropte didrik berne:
 „then dwerig slo jech alt sa gierne,
 han ær nw for myn øwen for swnden,
 aldrig fongher jech thet for wondet.“
 widrig taled i linden tha
 til sin heræ och sawde sa:
 „jech sa aldrig i myne dage
 jeth lidhet barn, ther thet torde wowe,
 ath stride met slig jen helled rig,
 och wilde hanum jnthet wige.“
 konning didryk swared snart i gien
 til hans ord och war ey sien:
 „thu kaller hanum jet barn ath weræ,
 han hawer thif fonghen met mygel æræ
 och hawer thif bwnden bode hender och
 food,
 och henger i lindhen thif saræ i mod,
 jech tror, thu kant thif jckj roræ,
 føræ han wil nade met thif giøræ.“
 koning dydrif war i hierthet vmyld,
 hans ande war hiede som brenynde yld,

som han war won obenbaræ,
 allæ tid nar then heræ worte saræ.
 hillebrand ropte aff sorig fuld sinnæ:
 „heræ, jech kan thet aldrig for winnæ,
 heræ, wordher i aff dwerigen slawen heræ,
 jech kan thet aldrig fullelig tieræ,
 lader eder ey tiden for lange,
 om i skullæ nogre how swalfonge,
 jech wed, i hanum ey see heller høræ,
 i kunne hanum for thy jnthet giøræ,
 skulle i met then dwerig tilord,
 som gresed røress vd met then jord,
 ther skulle i effter saræ,
 tager eder dog sielff til waræ,
 thet han ey giøræ eder miere skade,
 i tørff ey wente eder aff hanum bade,
 twne i, heræ, then lycke saa,
 at i kunne dwerigen finne appa,
 ladher eder jckj for tryde,
 fuld snarlig i hans belte bryde,
 ther met winne i then lidlæ mand,
 som eder hawer kommed then sorig aa
 hand.“
 konningh didrik tog segh wel til waræ,
 for han bar for dwerigen saræ,
 bodhe i sidhe och saa i laar
 tha war then heræ illæ saar.
 han lette ther som gresed randh,
 och fand om sider then lidlæ mand,

ther hanum haffde giordhe then qwide:
 „wed mend, nw skalt thu didrik bidhe!“
 han greb hanum wed hals och gube
 och mwn hanwm til jorden stwbe,
 han skaget hanum bodhe lewer oc longe, 5
 ath hanum skalff bode tand och twnge.
 snarlig mon han belthet bryde,
 hillebrand lod seg jckj for tryde
 och sawde saa then same stwnd:
 „e hwo mægh wilde giwe III pund, 10
 han skullæ thet belte jckj faa,
 forræ skulde jech hanum met jen kamp be-
 staa.“

haffde hillebrand jckj komed ther,
 nepelig haffde didrik fonghet then ære, 15
 thet han haffde dwerigen over wonned.
 widrik och han haffde annet befwndhet,
 forræ the haffde kommed aff hans land,
 the haffde alt sat hanum wesse pant,
 han haffde them hughet aff hand och food, 20
 for the haffde hanum brot i mood,
 thet haffde wered them jen stor v æræ,
 the matte saa gierne hawe hiemme weræd. Bl. 164
 didrik, som war how mod,
 han trad dwerigen vnder sin fod 25
 och wilde hanum strax slaa i hiel,
 som han matte giøræ wel met skiel:
 „thu hawer mægh giord forig och qwid,
 ther for skalt thu jckj myeræ stridh

j thete werdhen met nogen giest
 anten til food heller hest,
 thu skalt och ey skatte noghen mand
 och ey huge aff them food heller hand,
 5 wil jech ey nw lenger bide,
 thine tarme wil jech aff thit slide.“
 tha ropte then lidelæ lawrin:
 „dydrik, jech ær nw fonge thin,
 for thin æræ thu nader mæg,
 10 guld och sylff jech giwer thit,
 om thu wilde nw giwe mægh liiff,
 jech er nw armer æn jen wiff.“
 dydrik swared aff mygel harm:
 „jech wil mæg jckj over thit for barm,
 15 for thy thu est thet jckj werdh,
 jech stal thit hugge met myt swerd,
 ath thu skalt aldrig mieræ
 fonge kiemper flere.“
 ther war jen annen kiempe i blant,
 20 her thieloff fand steeræ sa hiede han,
 dwerigen ropte hanum til:
 „thin hielp jech gierne hawe wil!“
 saa sawde then lidele lawrin:
 „jech hawer i bierighet syster thin,
 25 i goor tog jech henne vden forig
 nedhen for thin faders borig,
 kant thu nw vndsette mæg,
 fannelig jech wil seye thit,
 thu skalt hinnæ i frælsæ faa

och halfftt thet rigdom, ther jech aa.“
 ther her tiello thete hørde,
 tha maa i høræ hwad han giorde:
 „kiere konning dydrik, heræ myn,
 giwer mæg dwerig lawrin,
 wi wil giwæ edher rige gawe,
 hwad som i wil sielff hawæ.“
 koning didrik swared aff wrede:
 „thu mentæ, at jec skal strax weræ til rede
 och giwæ thif then mand,
 ther mæg hawer ferd flig sorig pa hand,
 fœrræ skal jech hanum hoge saa smaa,
 jet styky skal jckj jet annet naa.“
 her tello worte wred, begynte at riste
 och redys, han skulde sin systær mystæ:
 „heræ, jech wil thet jckj for drawe,
 then lidel dwerig wil jech hawe,
 heller jech wower for hanum myt liiff.“
 snarlig the helled begynte jen kyff
 och hoger hwer andræ angestelige,
 then jene wilde ey for annen wige,
 hillebrand kam tha met jen ferd
 och staf i mellom sit gode swerd:
 „i mowe eder stamme bode til lige,
 ath i willæ saa hin annen swige,
 och ey for stor eder bode
 ath giøræ hwer annen tollig skade.
 wil i lyde myt rad pa nyv,
 jech wil thet halffwe bedræ fly,

i skullæ bode wenne weræ,
 dwerigen skal giwe seg fongen met æræ
 och giwæ eder, heræ, orlig skat,
 her theloffs systær aff bierighet lat,
 och widrik skal løses aff fengzel heræ,
 thet tœter mæg hælwe bedre weræ,
 end i hwgge hwer annen sa stammelige,
 then jenne wil ey for annen wige.“
 the worte tha sa til radæ
 didrik och her theloff bodhe,
 at the wilde lyde hillebrandh,
 han war jen myghet ærlig mand
 bode i rad och sa i snillæ,
 the hanum ey for tœrne willæ,
 han war jen mand bode wiss oc klog,
 ther til war han fornwmstig nog,
 haffde han jckj til dydrik kommed,
 han haffde aff dwerigen annet for nommeth.
 ther thet war taled saa met allæ,
 dwerigen skulde didrik sin heræ kallæ
 och tiene hanum allæ sin dawe
 och giwe hanum ther til rige gawe.
 han feld i kne met twtt och sinde,
 han bød them allæ i bieriget jne,
 han lowet them pa tro och æræ,
 thet skulde them wdhen skadhe wæræ,
 the for lod them ther aa
 och fulde hanum, the giorde saa.
 tha the kam i bierighet theræ,

han hielsed them met mygel æræ
 och vndfæt them blidelig,
 han hæffde dog i hierthet swig
 och actæ them jech myghet got,
 æn dog han hæffde them wel vndfot. 5
 han satte them til bord allæ,
 koning didrik mon han sin heræ kallæ,
 han stod for hanum och tientte ther
 och skybede them aad och dryg met æræ. 10
 thet bord war aff cristalle stien
 och fœdern war aff fylsbien,
 the sade och vndret ther appa
 then storæ rigdom ther the saa,
 the hæffde reth aldrig tollig siet, 15
 alt thet the hæffde i werdhen liet,
 the saa och mange vnderlig ting
 vdh met wegien alt om kring.
 hwad kan jech ther mieræ seye fra,
 men alle the tingh, ther the saa,
 war giord af gieweste guld hin rene 20
 och war besat met dyræ stienæ,
 then jomfrv rig met twct och sinnæ
 hwn sad alt lwct i sadbwr jnnæ,
 hinnes broder, ther jech saffde fra,
 dwerigen bad hanum jnd til hinnæ gaa 25
 och snackæ met hinnæ thæræ,
 hwad them kwnne bode til glede were.
 then stwnd then ridder mon ther jnne
 bliwe,

hwad mon the tha i stowen drive?
 han satte for them guld far,
 fuld vnderlig dryk i them war.
 tha the herær hæffde drwted allæ,
 5 snarligh the mwnde neder fallæ
 och laa ther allæ som the ware døde,
 han acte them ath giøræ mieræ møde,
 han lwcte then dør met snillæ sine,
 som jomfrwen met sin broder war jnne,
 10 och satte ther foræ jen stole stong,
 som war baade stor och lang
 saa giorde han alt vden gammel,
 Bl. 167 r han bant ther to och to til samel
 met storæ och sterkæ jerne bond,
 15 han bant them bode fod och hand
 och sawde saa met sielwer seg:
 „i skulle ret ey skade mægh,
 och ey myn roser nedher at trede,
 jech skal nw saa edher anned ath wede,
 20 foræ æn wi styllæs at,
 i skulle en hawe jeth anned bad.“
 siden tog han sin gylte lwd,
 saa gif han aff bierighet vd,
 han bleste saa høfft ower alle hans lande,
 25 snarlig tha kam hanum til hande
 hertuger, grewer, ridder och swene,
 alle the som hanum skulle tiene,
 the kam til then heræ brat
 och sporde hanum snarlig at,

hwad som hanum war kommen til mien,
 han swared them och war ey sien:
 „myn rosens gord, i wedh jech haffde,
 jech allæ tid stor wind pa lawdhe,
 och hinne ath pryde met mygel eræ,
 jech acte oc hinde i fred ath weræ,
 ferræ æn the berner mon hid rendæ,
 roser och lilier the mæg stienche,
 och hawer mæg sadan v æræ giord,
 som i nw allæ hawer hørd.
 the mwnde och met mæg fichte,
 dog worte wi saa for lecte,
 ath the fulde mæg i bierighet ind
 och acte them stor game at winde,
 jech tror, the fet tog andræ lycke,
 och gaff jech them dwale dryke,
 sa ath the mwn nedher fallæ
 och lege som the war døde allæ.
 hwad rad i wil mæg giwe,
 aldiels wil jech ther wed bliwe.“
 the swarede thieris heræ snarligh theræ,
 ath the wilde fyllyge hanum met æræ,
 met hanum bode gaa och staa,
 ee hwad som han wilde flaa appa:
 „i skullæ heræ allæ hos mæg bide,
 jech acther ath giøræ them sorig och qwide,
 och wil jech them pine saa saræ,
 thet i skullæ see obenbaræ,
 ath jech skal twinge them til døde,

for the brød myne roser røde,
 jech skal giøræ them saa dan wande,
 ath thet skal spores ower allæ lande.“
 dwerige swared hanum allæ wel:
 5 „heræ, i maa thet giøræ met fuld got stiel,
 for then vstiel the eder giord,
 som wy hawe nw allæ hørd.“
 then stwnd han mon thesse talæ røæ,
 10 hwad mon the i bierighet giøræ?
 then jomfrv twenne wel for staane,
 hwad then dwerig tog til hannæ:
 „høræ i thet, myn brodher tieræ,
 i skulle jek lenger siddæ heræ,
 fuld rastelig skullæ i ap staa
 15 och ind til edher stalbrøder gaa,
 jech seyer eder wesselig pa myne tro,
 kan han thet noger lwnde stibe saa,
 han skal alt giøre them nød
 och pine them til thieris død.“
 20 then ridder begiønte ath giøræ bong
 och brød i synder then stolæ stong,
 som sad for then kammer dør,
 han kunne ey kome i stowen sør,
 och taled til sin syster theræ:
 25 „mon ther ingen rad til weræ,
 heræ ær sa mørt, jech kan jek see,
 thet giør meg i myt hierte wee.“
 hwn gaff hanum jen gwldering:
 „nar i wende then stien om fring,

tha maa i giørlig kienne,
 hwæ thet ær stibed ther inne.“
 ther han kam i stowen ind,
 tha matte han see i same sind,
 hwæ the laa ther bwnden samem,
 thet gif alt hanum vden gamen,
 och fryctede saaræ, ath the war døde,
 han fæl i hierthet sa mygel mødhe,
 ath sin syster mwn han kallæ,
 hwn kam til hanum snart met allæ,
 then jomfru hwn och fuld wel westæ,
 snarlig hwn thet gjorde met listæ,
 ath the worte allæ qweg i gien
 aff then falskæ swigh och mien,
 ther dwerigen them gjorde,
 som i til forne hørde.
 hwad mon then ridder tage til hande?
 brød i synder the jerne bonde,
 som dwerigen them i lawde,
 han taled til them och sawde:
 „alle then skade, wy kwnne hanum giøre,
 thet skal then dwerig bode see och høræ.“
 snarlig the worte til rade saa,
 ath allæ the beste klenodia,
 som the kwnne ther aa finnæ,
 them wilde the hawe i samme sinnæ,
 ther til guld och dyræ stien,
 the wilde ret jnthet lade i gien.
 sa brød the aff hierighet vð,

som han stwdh met gylte lwd,
 ther the dwerige thete saa,
 the kwnne ret jnthet til rade saa,
 the haffde fuld liden weræ,
 5 ath staa i modh the kiemper theræ.
 dwerighen sloo the allæ i hiel,
 hwilke the matte wel giøre met fuld got
 skiel,

lawrin then lidle man
 10 konning didrik tog hanum met sin hand,
 och slo hanum mod jen stien,
 at synder gif bode ærel och bien:
 „thu skalt och aldrig met thin snillæ
 heræ effter fleræ kiemper spillæ!“
 15 sa red the til berne hiem,
 och haffde guld och dyræ stien,
 the wenneste klenodia man kunne spøræ,
 the haffde allæ nog at føræ.
 hwad the siden mwn slaa appa,
 20 ther wil jech jnthet seye fra,
 pa thenne tid lade thet saa weræ.
 gud vnde os saa ath lewe heræ,
 thet wi matte hemerigy saa allæ samem,
 ther til seye wi allæ amen!

*

205,15 *worte*, d. e. blev.

205,16 *i stadh*, d. e. paa Stedet, med det samme.

205,18 *ath*, d. e. paa.

205,26 *met stiel*, d. e. med god Grund.

205,29 *thv ath*, d. e. fordi.

206,4 *ower jene*, d. e. enstemmigt.

206,10 *ath ændhe*, d. e. til Ende.

206,14 ff. P.s og hans Stalbroders Dobbeltbryllup med de to Søstre genfindes i den islandske Saga; derimod er det tredje Bryllup, mellem den gamle Ridder og Grevinden, der gav P. løs af Fængsel, ejendommeligt for det danske Rim. I det franske Digt er disse Forhold helt forrykkede som Følge af Indførelsen af den tredje kvindelige Hovedperson Persewis i Urrakes Følge; her er det derfor Kongen af Frankrig, der ægter Urrake, medens P.s Vaabenbroder Gaudins faar Persewis.

206,15 *flar*, d. e. ren.

206,16 *farde fra*, d. e. talte om.

206,19 *vndfaa*, d. e. modtage.

206,20 *i samme finde*, d. e. ved samme Lejlighed.

206,23 *for*, d. e. som.

206,24 *giorde*. Subjektet er *han* i Linje 20. — *i fame stad*, d. e. med det samme.

206,29 *met*, d. e. hos.

207,1 *worte ditt*, d. e. blev digtet.

207,2 *tim*, d. e. Tid.

DVÆRGEKONGEN LAVRIN.

Udgaven gengiver Blad 153^v til 169^r i samme Manuskript, hvorefter Flores og Blanseflor I samt Persenober og Konstantianobis er trykte. Jfr. Haandskriftbeskrivelse nedenfor ved Bibliografien. Teksten er tidligere aftrykt i C. J. Brandt, *Romantisk Digtning fra Middelalderen II*, Kbh. 1870, S. 1—31. Om Principerne for Udgivelsen af Manuskriptet maa i det hele henvises til Bemærkningerne ovenfor, S. 245, der indleder Tekstkritiken til Flores og Blanseflor.

SKRIVEFEJL RETTEDE AF UDGIVEREN.

211,1 Initial mgl., men der er afsat Plads i Haandskriftet til den. — 212,18 *ower] owre* — 212,21 *hans] han* — 213,1 *hawer] hawre* — 213,2 *ower] owre* — 213,13 og 16 og 17 *hawer] hawre* — 214,5 *aa] mgl.* — 214,21 *hillebrand] hillebrad* — 214,25 *gierninge] giernige* — 215,1 *hawer] hawre* — 215,5 *ower] owre* — 215,14 *acther] acthre* — 215,18 *fram] fra* — 215,21 *giwer] giwre* — 216,5 *effter] efftre* — 216,7 *eder] edre* — 216,24 Linjen mangler i Haandskriftet, men er tilføjet efter Udgaven af 1588. — 216,25 *wey] wee* — 216,27 *theris heftæ the] mgl. i Hdskr.*, men er tilføjet efter Udgaven af 1588. — 217,14 *kosteligher] kosteligh* — 218,6 *henger] heger* — 218,28 *acther] acthre* — 220,1 *koningh] konigh* — 220,25 *walstæ] wastæ*

— 221,29 *ower*] *owre* — 222,13 *hawer*] *hawre* — 223,3 *eder*] *edre* — 223,4 *hawer*] *hawre* — 223,9 og 23 *ower*] *owre* — 224,8 *hawer*] *hawre* — 224,18 *hawer*] *hawre* — 225,1 *heller*] *hellre* — 225,8 *ladher*] *ladhre* — 225,20 *stiledher*] *stiledhre* — 226,13 *hwgher*] *hwghre* — 226,19 *hender*] *hendre* — 226,20 *gren*] Efter *r* en Streg. — 227,2 *hawer*] *hawre* — *eder*] *edre* — 228,2 *hans*] *han* — 228,29 *neder*] *nedre* — 230,2 *snarlig*] *snalig* — 230,5 *han*] *han han* — 230,11 *for swnden*] *for swnden* — 230,12 *fongher*] *fonghre* — 230,17 *rig*] Efter *r* en Streg. — 231,6 *aldrig fieræ*] Efter *de to r'er* en Streg. — 231,7 *lader eder*] *ladre edre* — 231,14 *eder*] *edre* — 231,16 *hanum*] *hans* — 231,19 *ladher*] *ladhre* — 232,12 *bestaa*] *best* — 235,1 *weræ*] Efter *r* en Streg. — 237,11 Linjen mgl. i Hdskr., men er tilføjet efter Udgaven af 1588. — 238,10 *hawer*] *hawre* — 238,26 *acther*] *acthre* — 239,12 *brodher*] *brodhre*.

SKRIVEFEJL RETTEDE AF SKRIVEREN SELV.

211,21 Efter *och* er overstreget *met sæ*. — 212,3 *faderbrodher*] Det midterste *r* er tilføjet over Linjen. — 212,16 *aff*] rettet fra *om*. — 212,25 Foran *mon* er overstreget *f*. — 212,26 Efter *werland* er overstreget *son*. — 214,17 *myeræ*] *e* er tilskrevet over Linjen. — 214,24 Foran *som* er overstreget *f*. — 216,8 Foran *for* er overstreget *fø*. — 216,12 Foran *met* er overstreget *mieræ*. — 216,26 *lidhen*]

e er tilføjet over Linjen. — 216,28 Efter *inghen* er overstreget *ingen*. — 217,9 *at*] tilskrevet ude i Marginen. — 217,13 Foran *sawdæ* er overstreget *jan*. — 218,19 *alle*] tilføjet ovenover Linjen. — 218,23 *war*] *w* er rettet fra *f* (?). — 219,11 Efter *gufz* er overstreget *j*. — 219,20 Foran *ord* er overstreget *ord*. — 220,15 Foran *hwæ* er overstreget *ferdh*. 221,10 Efter *sin* er overstreget *han*. — 221,16 Foran *harnstæ* er overstreget *hera*. — 221,19 Foran *hest* er overstreget *hest*. — 221,21 Foran *nyde* er overstreget *nw* (?). — 221,29 Efter *heræ* er overstreget *wi*. — 222,1 *hawdhæ*] rettet fra *hawæhe*. — 222,5 Foran *good* er overstreget *h*. — 222,26 *sever*] Det første *e* er tilskrevet over Linjen. — 223,13 Foran *meer* er udslettet et *Par* nu ulæselige Tegn. — 223,27 Foran *wi* er overstreget *gulð*. — 226,1 Foran *pant* er overstreget *ba*. — 226,3 Foran *drog* er overstreget *re*. — 226,7 *wredhe*] *r* er tilføjet over Linjen. — 227,6 Foran *didrif* er overstreget *wi*. — 228,20 Foran *hans* er overstreget *ne*. — 230,10 *sto*] rettet fra *sa*. — *sa*] rettet til *sto*, som dog atter er overstreget. — 232,23 *hawæ*] tilføjet oven over Linjen. — 233,9 Efter *mæg* er overstreget *gulð*. — 233,11 Efter *nw* er overstreget *w*. — 233,14 Foran *ower* er overstreget *ø*. — 233,27 Efter *mæg* er overstreget *sannelig*. — 235,11 *hillebrandh*] rettet fra *hellebrandh*. — 235,22 Foran *giwe* er overstreget *giwig*. — 237,24 *hans*] tilføjet ovenover Linjen. — 238,1 Foran *mien* er over-

streget hende. — 238, 29 Foran til døde er overstreget sa faræ. — 241, 4 Foran wææ er overstreget wern.

VARIANTER I UDGAVEN AF 1588.

Udgaven begynder med følgende fire Vers:

En Historie viss oc sand/

Som taler om en liden Mand/

Kong Laurin kallede hand sig/

Aff Guld/Sølf/ oc ædele stene saare rig/

211, 1 Der om acter ieg it lidet spil at scriffue/
— 211, 3 Om mange vnderlig ting i fordom tid
skede/ — 211, 4 j] mgl. — 211, 5 hans] mgl. — 211, 6
fuld mange] Oc megit — 211, 8 blant] iblant —
men] mgl. — 211, 9 driwe] bedriffue — 211, 10
Huldet ieg icke altsammen kand bescriffue —
211, 11 skriwe] sig — 211, 12 mgl. — 211, 13 I Lum-
barði it Huss er til/ — 211, 14 mgl. — 211, 15 nedhen]
Neden for — 211, 16 Ligger en Stad/kallis Varna
— 211, 17 Det otte en Kong mechtig oc rig/ — 211, 18
sterke] mgl. — han kalled] kaller hand — 211, 19
han skreff seg] Hand lader sig scriffue — 211, 20
for] Thij — 211, 21 och] ocfaa — met sægh] mgl. —
211, 22 Som vilde stride om Jomfruer ære/ —
211, 23 the baræ] bar de — 211, 24 wilde thieris
liff ey] de ey liffuit vilde — 211, 25 blant] Ibland
— mand fuld] Ridder — 211, 26 kalled seg] kallis
— 211, 27 och] offte] ocfaa — 211, 28 mandh tha]

mgl. — 212, 1 ther i blant] ocfaa dære/ — 212, 2
mgl. — 212, 5 Hand stride offte oc vand stor ære/
— Efter 212, 5 indskydes: Thij vilde hand gierne
sit Vaaben bære/ — 212, 6 och jen mester] en Mand
baade — 212, 7 æfter] alt efter — 212, 8 och kon-
ningens] Konning Diderids — 212, 9 fordi hand
vaar en Kempe god/ — 212, 10 allæ] alle sam-
men — 212, 11 Om Landsens fromme / skade oc
baade/ — 212, 12 ee] mgl. — wil] skulle — 212, 13
æræ] fromme — 212, 14 tha mon ther wææ]
vaare oc dære/ — 212, 15 Som vilde stride for
Jomfruernis ære/ — 212, 16 aff] all aff — 212, 17
them ey nw] dennem icke — 212, 18 bord] sit bord
— 212, 19 ord fuld storæ] store ord/ — 212, 20 tw-
tige fuld] ærefuld — 212, 21 Hans Hielm vaar
aff det røde Guld/ — 212, 22 Oc til met omkring
sæt met dyrebare stene/ — 212, 23 skæræ] klare —
212, 24 mygel] megen — 212, 26 werland] Val-
land/ — 212, 28 ther] Den — 212, 29 sadan] saa
stor — 213, 1 Som hand tit oc offte haffuer giort/
— 213, 2 ower] omkring — spordh] ere sport/ —
213, 3 maa w] bør off — kallæ] at kalle — 213, 4
Oc hannem loffue oc prijsse for alle. — 213, 7 jet
stort] paa en sted it — 213, 8 ther i] Oc der vdi —
213, 10 och myghet] Hand er vel — i] vdi — 213, 12
han kalled] kaller hand — 213, 13 mygel] mange
— 213, 14 Som føre hannem Arlige stat til han-
de/ — 213, 15 jen konningh] deris Herre — 213, 16
aff mgl. — han hawer thæræ] der monne være —

213,17 stridh] kiff/ — 213,18 Hand gjør dem flade
 baa(!) Gods oc Kijff/ — 213,19-20 mgl. — 213,21
 De ere ilde met hannem belat/ — 213,22 twang]
 tuinger — til] mgl. — 213,23 for mentte] affuinder
 — egen lande] egit Land/ — 213,24 thet feyer
 jech edher] ieg ftger eder det — 213,25 vnder] ære
 — 213,28 met rofer] hand met Rosen — 213,29
 ther foger ær] Som ere fauffre — 214,2 fin] all
 fin — 214,3 Er icke anderledis indeluct/ — 214,5
 ther henger aa] henger der oppaa — 214,6 dyræ]
 dyrebare — 214,7 henger] besæt — 214,8 ee] mgl.
 — dierff ær] driftig monne vere/ — 214,9 thet
 ath] Oc tør det — och] at — 214,11 hanum] hand
 — 214,12 wesse] vift — 214,13 Venstre fod oc
 høyre Haand/ — 214,14 jck] ey — 214,15 ee] mgl.
 — som] mgl. — 214,17 Det bliffuer hannem til
 flade oc liden fromme — 214,19 hanum tumer]
 Oc henter — 214,20 skullæ ey wontro] maa vel
 tro — 214,22 willæ] vil — 214,24 allæ tid war]
 offte holt sig — 214,26 thet sølff kar] fit Guld kar/
 214,27 Som hand met Vijn haffde paa fin Haand/
 — 214,28 saffde til] suarede — 214,29 Den tale du
 frem for mig førde/ — 215,1 them hawer jech]
 Jeg dennem — hørd] horde — 215,2 the talæ]
 dine ord — 215,3 mægh lengy siden lat] vel ladet
 mig dem før — 215,4 jck] ey nu — 215,5 fa swa-
 red] Sagde — bordh] fit Bord. — 215,6 worte]
 bleff — fuld horde] vred — 215,7 Sine Tender
 hand tilfammen bed/ — 215,10 Haffde de(!) gjort

min jeffnlige/ — 215,11 fod] en fod — 215,12 føræ
 æn jech skulde] Jeg skulde sandelig — 215,14 jck]
 ey — 215,16 Som intet Sandhed pleier at iette/ —
 215,17 wil] vil nu — 215,18 the] mine — ther] som
 — 215,20 jck] the] ey min — 215,21 giwer] giører
 — 215,22 føræ i ladher] Men lader da strag —
 215,24 swarede] suarede der til — 215,26 rofer]
 Rosen — 215,27 om] offuer — 215,28 hwge syn-
 der] synder bryde — 215,29 Oc siden gaa alt huor
 det maa. — 216,3 eder fyllige i nødh] følge met/
 — 216,4 jech] ieg end — 216,5 effter] atter — 216,6
 ther] mgl. — 216,7 føræ] vel føre/ — 216,8 i] i der
 — 216,10 Ut komme did foruden flade/ — 216,12
 føræ myt waben] mere Vaaben bære — 216,14
 heræ] mgl. — wil] ville ret — 216,16 skal wære
 faa] saa vere maa/ — 216,17 snarligh] Strag — wi]
 wi nu — 216,18 ath] strag at — 216,19 sant ær]
 det er sand — 216,21 gylte] forgylte — 216,22
 wilde alt ride] vaare alt met — 216,24 ther] Som
 — 216,25 war] vaar vel — 216,27 pa] mgl. —
 216,28 och myntæ] De mente at — 216,29 i giømen
 flowe] at Skoffuen — lwnde] lund — 217,2 thy]
 Oc — 217,3 ther] Som — haffdæ them wift] wiste
 dem — 217,5 thy] Oc — æræ] seler — 217,6 føræ
 them waræ] dennem stod faare/ — 217,7 redhet
 halff] figit helten — 217,8 — thy] de nu — 217,9
 see] der see — 217,10 them war aff sawd] som
 dennem vaar sagt/ — 217,11 ther] som der —
 217,12 sticket] Silde(!) — 217,13 ligæ] Eigeruis —

217,14 hallæ] megit — 217,15 hans] Hillebrands
 — 217,16 vnderlig] dyrbar oc vnderlige — 217,17
 alt] trint — 217,19 Met kaastelig ting mange
 fold/ — 217,20 Alt det de haffde i Verden leet/
 — 217,21 Da haffde de aldrig saadant seet —
 217,22 vndred] forundrede sig — 217,23 thet
 noghen heræ] At nogen i Verden — 217,24-25
 mgl. — 217,26-27 Viderik talede met megen quale/
 Til sin Herre saadan tale/ — 217,29 worde]
 bliffue — brast] last — 218,1 the roser] den Ro-
 sengaard — 218,2 At de skulde der aff lidet haade/
 — 218,6 the] Der de — i] paa — Efter 218,6 er
 indføjjet: Huo som Iyster/ hand maa det naa —
 218,7 worder] bliffuer — Efter 218,7 er indføjjet:
 Om wi den Duerig nu bie/ Jeg acter paa it andet
 fast/ — 218,9 mgl. — 218,10 twct och] megen —
 218,12 End effter nogen priiff at ride/ — 218,13
 effter] Effterdi — i hierthet] hiertens — 218,14
 roser] Rosen — 218,15 ther om] end der offuer —
 218,16 huge synder] synder hugge — 218,17 Siden
 snarlig i Haffuen gaa/ — 218,18 och] Hand —
 gordhen] Haffuen — 218,19 worde ther alle]
 bleffue der aff — 218,21 fod] deris foed/ — 218,23
 fra Biergit tre smaa Mile/ — 218,24 han war]
 vaar selff — 218,25 hōwstle] sine — 218,28 Oc actet
 at ingen torde dem geste — 218,29 Som der paa
 skulle laste eller kiære/ — 219,1 och] De — the] at
 de — 219,2 tha wortæ] bleff — ware] til vare —
 219,4 tha] Oc — han met seg jene] da ved sig

alene — 219,5 hin] den — 219,6 och gjorde sin
 heræ] Hand lagde find — 219,7 Jeg seer Guds
 Engel aff Paradis — 219,8 hin] den — 219,10
 diderik] Konning Diderick — 219,11 alt sa] gantste
 — 219,13 then hōwstæ] saa megen — 219,14 dyræ]
 ædel oc dyrbare — 219,15 Vaare alt lagde vdi
 Guld hint rene/ — 219,16 ærlig man] Ædelmand
 — 219,17 han saa then stien] Saa/ at stinen —
 219,18 snarlig] mgl. — 219,19 giord nw hesten]
 Giorde din hest — 219,21 och will off panne] off
 nu paa hande/ — 219,22 plane] Plak — 219,23
 Da maa hand giøre det met stel/ — 219,24 off
 ath giøræ] Oc giøre off — 219,27 giøræ] off giøre/
 — 219,28 æn] end off — 219,29 dyræ] dyrbare —
 220,1 effter] atter — 220,3 pa] det paa — sedh]
 side — 220,4 ath han stal fa os] Wi saa snart —
 220,5 drawer] vrager — 220,6 ath her wil] her
 vil alt — 220,10 hans] hans kaastelige — 220,11
 pa] alt paa — 220,12 Som offte bider i Herre
 ferd. — 220,13 tha them] dennem da — 220,14
 hans ferdh] hannem der/ — 220,15-16 mgl. —
 220,18 met guld] mgl. — 220,19-20 Hand vaar ey
 større end en Kaa/ Hand kunde vel vnder sin
 Sadel gaa/ — 220,23 biedzel] belte — 220,25 i
 markæn] mgl. — 220,26 sat] mgl. — dyræ] dyr-
 bar — 220,27 the stwo ther] Tho (!) sto — 220,28
 aff] Aff det — 221,1 forgylt oc sæt met dyrbar
 Steen — 221,2 giord] Giorden — stileger] steleren
 — guld] Silde — 221,3 Bøylen aff det ædeligste

Guld monne være/ — 221,4 i] vdi — 221,5 war
lawd] belagt — 221,6 alne] spande — 221,9 Der
foer hand met som i faa høre — 221,11 wed] Oc
ved — jeth fuld got] fuld gaat it — 221,12 jen]
to — 221,14 Skulde ieg sige eder det forsand/ —
221,15 Det er icke bedre i dette Land/ — Efter
221,15 er indføjet: Hans Harnist det skinde som
en lue/ Saa gjorde oc hans Sadelbue/ — 221,17
mange modh] mangen imod — 221,19 hans] Sin
— siddæ] ride/ — 221,20 Hand lod sig ocfaa vel
tyde/ — 221,21 gode] fuld god en — 221,22 Som
hannem torde sidde met sit glassuen it stød/ —
221,23 Ut hand der aff ey bliffuer mod — 221,24
støtte] Staet — jck] ey — 221,26 krafft] styrcke —
221,27 eltæ] velte — 221,28 krafft] styrcke — 222,1
Men hand det belte om sit Kjiff haffde/ — 222,3
och] mgl. — 222,4 hwn war belagd] Oc besæt —
222,5 Ingen mands Suerd kunde vere saa god/ —
222,6 i] vdi — 222,7 skadæ] Skaden — 222,8 som]
mgl. — 222,9 pa] oppaa/ — 222,10 och] ocfaa —
222,11 Giort met stor kaanst oc ære/ — 222,12
matte] monne — 222,13 hwem] Huo — nw] nogen
tid — 222,14 ther] mgl. — aa] eye maa/ — 222,15
mon] mgl. — foræ] førde — 222,16 Som i vdi
Bogen føre hørde — 222,17 idelig] Jeffnlig —
222,18 For hand frycter/ingen at gjøre sig mene/
— 222,21 ridindæ] rendendis — 222,23 De hørde
hannem til met rette/ — 222,24 reth ey] alle ey
ved — 222,25 och] Hand — sa] mgl. — 222,26

esel] stieffle — i] nu — 222,27 hwem] Huo — thet]
dette — 222,29 tøllig v æræ] saadan flade oc van-
ære/ — 223,1 sa gierne] fast heller — Efter 223,1
er indføjet: End at nu til mig ride/ Det skal eder
vorde selff til quide/ — 223,2 roser] Rosen —
223,3 Det bliffuer eder selff til forge oc møde/ —
223,5 ath] Oc — man] Menniske — 223,6 met
then acth] eller haffue i act — 223,7 i mod] op
imod — 223,9 Thij skal mand det nu om Landene
spøre/ — 223,10 heffned] haffned (!) — 223,11
förræ i] før end i skulle — 223,12 her] saa —
223,13 Met Roser oc Ellier store oc smaa/ —
223,14 dyrth] dyrt noet — 223,15 jck] acte] ey tro/
at — 223,22 Hør du liden Mand/ — 223,23 ower] i
— 223,24 thu] Da — os] off nu — 223,25 thit]
Det — 223,26 och sylff] Sølf/ — 223,27 Ut det
beste som wi monne hoffue (!) — 223,28-29 Wi ville
dig gjøre flade bod/ for det wi haffue brud dig
imod/ — 224,1 Oc gjør det for din Kongelige ære/
— 224,2 thu vnder] Vnd — fred] ro oc frid —
224,4 for thy] Thij — wel] fuld vel — 224,5 At
hand ey vilde Guld aff dennem kibe/ — 224,6
thy wilde dog] Dog vilde de — 224,8 thit] alt dit
— 224,9 wedh ien grese straa] ey ved it haar —
224,10 Meer om ieg det mister eller faar/ — 224,11
wilde] vil — 224,13 borrig] baade Borrig — 224,14
all then ting] alting huad — 224,15 ther til] Oc
der til met — 224,16 waræ thet alt] Altsammen —
224,17 jck] ey — 224,18 mægh broth] brøt mig —

224, 19 thesse] denne — 224, 20 thet han jckj wilde]
 Ut hand vilde ey — 224, 21 aff guld och sylff] Ey
 Sølf ey Guld oc — 224, 22 tha han] Da vredis
 hand/ oc — 224, 23 i] ey for — 224, 24 ther] som —
 vd aff thet] aff dette — 224, 26 Dog vil ieg vere
 hans lige/ — 224, 27 oc] end — 224, 28 ey] icke —
 224, 29 kattæ] Muss oc Katte — 225, 1 och] mgl. —
 saa dan] sliq smaarme — 225, 2 mygel] megen —
 225, 3 ath] mgl. — rede] til rede — 225, 4 medh]
 Jmod — 225, 5 mien] meen at — 225, 6 storæ] Store
 hoffmodige — 225, 7 ydeligh] offte — 225, 9 wilt
 thu foræ thin] du wilt bære dit — 225, 10 Da stalt
 du mig ret nu bestaa/ — 225, 11 Oc forsøge huort
 det dig kan gaa. — 225, 13 han] Som — ridder]
 Kempe — 225, 14 Karstelig monne hand sig vende/
 — 225, 16 greb] giæ til — 225, 17 Hand vaar i hu
 icke saare blid/ — 225, 18 sprang] da opsprang —
 225, 19 blank] der ved sang/ — 225, 20 han giordhe]
 giorde hand — 225, 21 myghet] storlige — 225, 22
 the] den — 225, 23 the] Baade de — 225, 26 lawrin]
 Duerigen — 225, 27 wold] mold — 225, 29 och]
 Hand — hanum myghet] Viderid — 226, 2 Venstre
 fod oc høyre haand/ — 226, 3 han drog] drog
 Laurin — 226, 4 Konning Diderid kom da met en
 ferd/ — 226, 5 och] Hand — 226, 6 Sit Suert hand
 der imellem stød/ — 226, 10 hanum fonge] fange
 hannem — 226, 11 ær] mgl. — 226, 12 angeft och]
 den angift eller — 226, 13 och] eller — 226, 14
 worde] vere — 226, 15 ær] vaar — jen stor] fuld

stor en — 226, 16 faar i landhet] foer at Veyen —
 226, 17 satte] sette da — 226, 18 Uedel Konning
 Laurin benaade mig/ — 226, 19 bant] hand paa —
 226, 20 pa] paa en — 226, 21 swarede] sagde til —
 strag] mgl. — 226, 22 wel tro] forstaa — och] til —
 226, 23 mod] Strag paa stand imod — 226, 24 thit
 liiff til] Dig selff til forrig — 226, 25 thit] Eder —
 giøre] biude — 226, 26 End at giøre en saadan
 stor Hoffmod/ — 226, 27 thu giorde] i haffue giort
 — 226, 28 Diderid det siger ieg aluerligen dig/ —
 226, 29 fast] offte — 227, 1 offte] mgl. — 227, 2-3
 Saa megit haffuer ieg fornummit i sinde/ Ut du
 stalt huerden priiff eller seyer vinde/ — 227, 4 och]
 nu — wesse] det — 227, 5 Venstre fod oc høyre
 Haand. — 227, 6 worte] bleff — 227, 8 trøswer]
 tøffer — 227, 9 ther om] end da — 227, 10 fonge]
 binde — 227, 11 Tro det vist/ huad ieg siger dig/ —
 227, 12 han wort] vaar da — 227, 13 och ratte at]
 Hand greb strag om — 227, 14 tog] greb — snart]
 strag — 227, 15 Snarlig hand sig til hesten vende/
 227, 16 han] Oc — til sin hest] der paa/ — 227, 17
 acte] mgl. — gieste] geste saa/ — 227, 19 hwad] Huad
 heller — 227, 20 och rastelig han] Laurin oc da —
 227, 21 the dyræ] Ut de dyrebare — 227, 22 Met
 andre rige Kongelig fore/ — 227, 23 saa] der til —
 227, 24-25 Saa de i samme stunde deris Hielm op-
 band/ — 227, 26 streff] scriffue — pa] oppaa —
 227, 29 dwerigen haffde] Ellers haffde Duergen —
 228, 3 hanum giord sa mygel] giort ham baade

forrig oc — 228, 4 spordis] bleffuit sport — 228, 6
 aa] paa — 228, 7 Vile i icke nu lyde min lære / —
 228, 8 i skullæ tabe] Da taber i — 228, 9-10 Skal
 det være eders Liiff vden skade / Da kand ieg eder
 ey andit raade / — 228, 12 i skullæ] Da skulle i —
 228, 13 skulde thet kostæ] Koste det end — 228, 15
 wel] mgl. — 228, 17 Som mig tyckis Herre i nu
 giøre / — 228, 18 i] om i — 228, 20 skinde] det skin-
 de — 228, 22 konning] Herre — 228, 24 thet] At —
 stride] slaff — 228, 26 i] mgl. — som] mgl. — 228, 27
 Kong Laurin / den lille Mand / — 228, 28 Hand
 støtte Didericks glassuen vdaff haand / — 229, 1
 Hand haffde nær styrt der selff oppaa. — 229, 2
 brat] saa brat — 229, 3 Jeg troer Hillebrand / du
 sagde mig sant — 229, 4 saa æn] end ocjaa — 229, 5
 sa dan] slige — 229, 6 mødhe] nøde — 229, 7 thif
 effter stødhe] eder møde — 229, 8 sted] staaendis —
 229, 9 hanum met] Laurin met en — 229, 10-11
 Snart Laurin monne springe til bage / Kong Di-
 derick kunde hannem icke rage / — 229, 12 Hand slo
 paa en steen it hul der vdi / — 229, 13 och] oc der
 til — 229, 15 hanum] Diderick — 229, 16 effter dwe-
 rigen] til Laurin — 229, 17 the dyræ] den dyrbar
 — 229, 18 pa hielmen] i hans Hielm — 229, 20 At
 Hoffuedit baade beffrede oc skal / — 229, 22 ther]
 der saa — 229, 23 saa ath] Før end — reth inthet]
 nogit — 229, 25 konning didrik] Konningen —
 aa] paa — 229, 26 nw] mgl. — 229, 28 tha] mgl. —
 229, 29 Det gjorde Laurin den lille (!) krop — 230, 1

wilde tha ey] da ey vilde — 230, 2 snarlig] Men
 snarlig — 230, 5 hanum] mgl. — 230, 7-8 Da sid
 Konningen i side oc laar / Mange wtallige dybe
 saar. — 230, 9 didrik berne] Konning Diderick aff
 Berne — 230, 11 nw] alt — 230, 12 Det haffuer ieg
 paa min krop befunden. — 230, 13 linden] lunden
 — 230, 15-16 Jeg haffde aldrig i mine dage / Troed
 det / at it lidet Barn torde det vage / — 230, 17
 met slig jen helled] imod saadan Konning —
 230, 18 hanum inthet] intet for hannem — 230, 22
 mygel] heder oc — 230, 23 hender] haand — 230, 25
 och] Du — lindhæn] lunden — 230, 27 føræ] For
 — wil] vilde — 230, 28 koning dydrik] Konningen
 — 230, 29 hans ande] Hand — brenynde yld] en
 liun ild — 231, 1 han war won] Kemper de bleffue
 — 231, 2 then heræ worte] de vaar megit — 231, 5
 heræ wordher] Bliffue — 231, 8 how swal] hu-
 suaelse — 231, 10 for thy] derfor — 231, 12 Saa
 hugger som gressit roris paa Jord / — 231, 13
 effter] effter hannem — 231, 14 stelff] vel — 231, 15
 thet] At — miere] nogen — 231, 16 eder] mgl. —
 231, 18 At i Duerigen kunde hitte paa / — 231, 19
 jck] ey det — 231, 21 winne] offueruinder — 231, 22
 forig aa] skade i — 231, 24 til] mgl. — 231, 27 tha]
 mgl. — 232, 1 ther] Som — 232, 2 Saa mend du
 skalt mig nu bie / — 232, 3 wed] om — gube] strube
 — 232, 5-6 Hand slo hannem baade Tand oc Tunge /
 At hannem skalff baade Læffuer oc Lunge / — 232, 7
 belthet] hans Belte — 232, 9 sawde saa then] taag

Beltet i — 232, 10 Det skal ingen faa for Tusind pund/ — 232, 11-12 Det skal ingen aff mig faa/ Før vil ieg met hannem i Kampen gaa — 232, 14 jck] ey — 232, 15 Aldri haffde Konning Diderick vundet dem (!) ære/ — 232, 16 thet] Ut — 232, 17 widrif och] Diderick — annet] oc vel andit — 232, 18 hans] det — 232, 19 Der haffde de mist baade Liff oc And/ — 232, 20-21 Før (!) de brøde hannem imod/ Hand haffde huggit dem ned for sin fod/ — 232, 22 v æræ] vanære/ — 232, 23 De maatte megit heller hiemme være. — 232, 24 Kong Diderick vaar i huen mod/ — 232, 25 dwerigen] den Duerig — 232, 27 Som hand kunde giort met fuld gaat stel/ — 232, 28 hawer mægh giord] giorde mig baade — 232, 29 thet] Thij — jck] aldrig — 233, 1 thet] denne — 233, 2 hest] til Hest/ — 233, 3 Du ey skalt skade nogen Mand/ — 233, 4 huge aff them] affhugge dennem — 233, 5 wil jech] Jeg vil — 233, 6 slide] riffue — 233, 7 lidelæ] Duerig Kong — 233, 8 ær nw] vil nu vere — 233, 9 thu nader] benaade — 233, 10 jech giwer] giffuer ieg — 233, 11 wilde] vilt — nw] mgl. — liiff] mit Liff — 233, 13 mygel] megen — 233, 14 jck] ey — 233, 16 thit hugge] det heffne — 233, 20 fand steeræ] vand — 233, 24 systet] Søsteren — 233, 25 i goor] mgl. — tog jech] Jeg taag — 234, 1 halfft] haffue — thet] den — 234, 3 Hør huad monne hand strag giore/ 234, 4 Konning] Herre — 234, 5 dwerig] den lille — 234, 6 wi] Jeg — 234, 7 wil stelff] selff vilde —

234, 8 aff] aff megen — 234, 9 skal] skulle — 234, 10 Ut giffue dig nu den liden Mand/ — 234, 11 thet] som — sig] stor — pa] i — 234, 12 hanum hogel] hugge hannem — 234, 13 Ut it stycke skal icke det andit naa. — 234, 14 worte wred] bleff wred oc — 234, 16 thet] det eder — 234, 17 jech] ieg nu — 234, 18 wower] vil vage — 234, 19 Strag begynte de en Liff/ — 234, 20 Oc hugge paa huer anden til lige/ 234, 21 for] den — 234, 23 sit] met sit — 234, 25 hin annen] huer andre — 234, 26 Oc i acter endelig baade/ — 234, 27 tøllig] mgl. — 234, 29 halffwe] meget — 235, 2 dwerigen] Laurin — 235, 3 heræ orlig] Harligen Mars — 235, 6 Mig tyckis det meget bedre at vere/ — 235, 7 sa stammelige] stadelige/ — 235, 8 Oc ingen vilde den anden vige — 235, 9 worte] vaare — 235, 10 Kong Diderick oc Tilloff baade/ — 235, 11 lyde] lyde at — 235, 12 Som er en Erlig oc forstandig Mand/ — 235, 13 Baade i raad oc gierning saare snilde/ — 235, 14 the] Thij wi — 235, 18 aff dwerigen annet] vel andet aff Duerigen — 235, 19 taled] saa] offuer staait — 235, 20 dwerigen] Laurin — 235, 24 han] Oc — 235, 26 thet] Ut det — 235, 27 aa] paa — 235, 28 Oc fulde den Duerig i Biergit saa/ — 235, 29 tha the lam] Da kom de ind — 236, 1 mygel] megen — 236, 4 och] Hand — jck] ey — 236, 6 bord] Bordit — 236, 7 sin] mgl. — 236, 9 stybede] stendte — aad] mad — 236, 10 thet] Bord] Bordet — 236, 11 och] mgl. — 236, 12 De sade der alle oc vndrede paa/ — 236, 13

ther the] som de der — 236, 14 Da hæffde de aldrig
 faadant feet / — 236, 14 og 15 er ombyttede. —
 236, 16 och] der — 236, 17 Vaare sticket paa veggene
 trint omkring/ — 236, 18 ther mieræ feye] mere
 fige der — 236, 19 Alting som de der saa/ — 236, 20
 giueste] mgl. — 236, 21 var besat] omkring sæt —
 dyræ] dyrebar — 236, 23 sad] vaar — fadbwr]
 fadehorit — 236, 24 ther] mgl. — 236, 25 ind]
 mgl. — 236, 28 mon ther jnne] der inde monne —
 237, 1 Hør hvad de i Stuen monne bedriffue. —
 237, 2 guld kar] skone Guldkar — 237, 3 i them] der
 vdi — 237, 4 tha] Der — 237, 5 snarligh] Saa snar-
 lig — mwnde] da — 237, 6 ther] da — 237, 7 them
 ath giøræ] at giøre dennem — 237, 12 alt] mgl. —
 237, 13 han] mgl. — ther] mgl. — 237, 14 Met sterke
 Jernlender oc haande/ — 237, 15 Hand actede at
 giøre dennem mere vaande / — 237, 16 met] ved
 — 237, 17 ey] aldrig — 237, 18 ey] mgl. — trede]
 bryde — 237, 19 J skulle nu saa nogit andit at
 vide/ — 237, 20 stilles] skulle stillis — 237, 21 J
 skulle saa it fly scændens had / — 237, 22 gylte] for-
 gylte — 237, 23 saa gif han] Oc gid saa strag —
 237, 24 hans] sin — 237, 25 tha kam] komme de
 — 237, 27 skulle] monne — 238, 1 som] mgl. — 238, 3
 J vide / min Rosengaard ieg hæffde/ — 238, 5 och
 hinne] Hannem — mygel] megen — 238, 6 ochindei]
 hannem met — 238, 7 hid rendæ] ham berende —
 238, 8 roser] Baade Roser — 238, 9 væræ] veder-
 mod — 238, 10 allæ] mgl. — hørd] hørt oc spurt

— 238, 11 och] oc saa — 238, 12 dog worte] Da bleffue
 — saa] oc saa — 238, 14 stor gawe at winde] store
 gaffuer at finde — 238, 15 tog] alt — 238, 16 Jeg
 gaff dennem alle duale dricke — 238, 19 i wil] ville i
 — 238, 20 aldiels] Aldrig — jech] ieg ladet — 238, 21
 theræ] høre — 238, 22 De vilde hannem fylge met
 heder oc ære/ — 238, 23 Baade met hannem at gaa
 at staa/ — 238, 24 som] mgl. — 238, 25 i] Hand
 sagde/i — 238, 26 Jeg vil dem giøre baade angist
 oc quide/ — 238, 27 wil] acter — pine] at pine —
 238, 28 thet] Som — see] see her — 238, 29 twinge]
 pine — 239, 2 saa dan] saa stor en — 239, 4 De Due-
 rige suarede alle der til/ — 239, 5 heræ] mgl. — 239, 6
 vstiel] wret — eder] hæffuer eder — 239, 7 Som wi
 alle hæffue spurt/ — 239, 8 mon] mgl. — røræ]
 rorde — 239, 9 the] de da — 239, 10 wel] det vel
 239, 11 tog] taag sig — 239, 13 jck] ey — 239, 16
 wesselig] sandeligen — 239, 17 thet] mgl. — stibe
 saa] sticte nu — 239, 18 Han skal dennem komme i
 stor nød/ — 239, 20 Hannem begyndis at giøris
 bang/ — 239, 21 brød i synder] neder brød —
 239, 24 — 240, 2 er flyttet hen efter 240, 8. — 239, 25
 ther] her — 239, 26-27 Det giør mig i mit hierte
 stor vee/ Som du kant baade høre oc see/ — 239, 29
 nar] Oc sagde nar — 240, 1 giørlig] grandgiffue-
 ligen — 240, 2 Huilckelunde der er sticket inde/ —
 240, 3 han] hand da — 240, 5 samen] tilfammen
 — 240, 6 alt hanum] dennem saa alt — 240, 7 och]
 Hand — saaræ] sig saare — 240, 8 sa mygel]

megen — 240, 9-10 mgl. — 240, 13 Ut de bleffue alle vederquegit igen / — 240, 16 hørde] hørde oc spurde — 240, 17 Huad den Ridder taag til haand / — 240, 18 brød i synder the] Strag sønder brød der — 240, 19 them] haffde dennem — 240, 21 wy] i — Efter 240, 22 indføjes: Hannem at giøre alt det onde / Som wi kunde / i disse Lande nogle lunde / — 240, 23 worte] vaare — 240, 24 De beste Ctenodi som de kunde faa / — 240, 25 kwnne ther aa] der paa kunde — 240, 26 hawe] tage — 240, 27 ther] Oc der — dyræ] dyrebar — 240, 29 sa] Siden — 241, 1 Som Duerigen stod faare / met sin forgylte lud. — 241, 4 De haffde end fuld megit vere (!) — 241, 6 De floge alle de Duerige ihel / — 241, 7 fuld got] mgl. — 241, 9 lawrin] Kong Laurin — 241, 10 tog] greb — 241, 11 mod] hasteligen imod — 241, 12 agel] Arme — 241, 13 och] nu — thin] det — 241, 14 fleræ kiemper] Kemper flere — 241, 15 berne hiem] Bierget igen / (!) — 241, 16 dyræ] dyrebar — 241, 17 man] der mand — 241, 18 at] met sig at — 241, 19 mwon] slo] flo — 241, 20 Det kand ieg intet scriffue fraa / — 241, 21-24 Paa denne tid vil ieg ladit faa bestaa / Oc her met min tale ende / Gud off sin Naade sende / Ut wi monne her Ieffue faa / Wi maatte Guds Naade faa / Met huer anden alle sammen / Der til sig wi alle / Amen. — Efter sidste Linje: Ende paa Kong Laurins Historie. — Derefter følger:

En Tale.

Huo som selff ophøyer sig /
 Snarlig bliffuer hand ned stødt visselig /
 Som du maat læse vdi det Euangelion /
 Som Luca vdi det ottende tales om /
 Saa giæ det denne Kong Laurin /
 Som haffde lenge Ieffuit vel fauffuer oc sin /
 Oc bleff bedragit vdi sin styrcke /
 Der for acter paa Gud oc hannem altid dyræ /
 Du veedst icke huor dig kand gaa /
 I Morn hær mand dig til Jorden faa /
 Det vere sig fattig eller rig /
 Vden tuil døden vil icke glemme dig /
 Der faar tend betiligen der til /
 Om du met Gud Ieffue vil /
 Oc sticke dit Ieffnit her faa /
 Ut du maat Guds Naade faa.

Prentet i Lybeck / aff Affwerus Krøger. 1588.

AFVIGELSER I UDGAVEN AF 1599 FRA
 UDGAVEN AF 1588.

212, 29 mandom] Mand om (!) — 215, 13 met] mot — 217, 17 stycked] sticket — 217, 27 til] Sil (!) — 217, 29 Ut de skulde bligue (!) dennem til last / — 218, 13 thu] de (!) — 220, 20 vnder] ander (!) — 222, 4 gulld] Gult — 223, 11 skulle] skul — 223, 27 hoffue] haffue — 226, 5 thet] de (!) — 233, 18 fonge] fan-

ger (!) — 238,9 *vedermod*] *verdermod* (!) — 241,24
mgl. — Nederst paa sidste Side: *Prentet i Eybect/
aff Affwerus Krøgers Arffuinger / Anno 1599.*

KOMMENTAR.

Det tyske Digt citeres efter G. Holz's Udgave
(Laurin und der kleine Rosengarten, Halle 1897).

Side 211, Linje 1—12. Denne Indledning er ejendommelig for det danske Rim og har intet tilsvarende i det tyske Digts ældre Former; derimod findes en noget beslægtet Indledning i den yngre elsassiske Bearbejdelse (trykt hos Holz S. 96 ff.).

211,2 *ther*, d. e. som.

211,3 *vndher*, d. e. Undere, mærkelige Tildragelser.

211,4 *i hwilken man*, d. e. hvem der end.

211,5 *for*, d. e. før.

211,6 og 9 *vndher*, se 211,3.

211,9 *drive*, d. e. bedrive, øve.

211,12 *ee hvem*, d. e. hvem der end. — *Iyde til*, d. e. lytte til, høre efter.

211,13 *hws*, d. e. fast Borg.

211,14 *berne clws*. Bern er den fortyskede Form af italiensk Verona, der i det danske Rim (i Modsætning til det tyske Digt) nævnes lige efter (se 211,16). — Klus er egentlig det samme Ord som Kloster, men anvendes her som Betegnelse for det Hus, hvor Kong Didrik boer med sine

Kæmper, idet disse tænkes at udgøre et til et Munkesamfund svarende Samlag.

211,15 *nedhen*, d. e. nedenfor. — *saedhe fra*, d. e. talte om.

211,16 *jen stad*. Hertil maa fra 211,13 underforstaas Verbet: *stander*.

211,17 *otte*, d. e. ejede. — *rig*, d. e. mægtig.

211,22 *frwer* er Genitiv.

211,23 *faræ*, d. e. Frygt.

211,24 *thet woldhe*, d. e. det udvirkede.

211,25 *fiøn*, d. e. djærv, dristig.

211,26 *widrit werlandfiøn*. I det tyske Digt (V. 21) Witege Wielandes sun. Det danske Rims Navneform er sandsynligvis hentet fra de (fra Nordtyskland indvandrede) middelalderlige danske Folkeviser om Kong Didrik og hans Kæmper (Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkeviser I, Nr. 7—10). Han optræder altid i Digtningen som ungdommelig og dumdristig Helt.

211,28 *qwidhe* staar her omtrent i samme Betydning som *faræ* 211,23.

212,2 *ther*] d. e. som. — *hillebrandh*. Han optræder altid i Digtningen som den aldrende, prøvede og forfarne Kæmpe.

212,9 *forthy*, d. e. derfor. — *worthæ*, d. e. blev.

212,11 *frome*, d. e. Tarv, Gavn.

212,12 *ee hwad*, d. e. hvad end. — *flaa appa*, d. e. tage fat paa, indlade sig paa.

212,18 *ower*, d. e. ved.

212,20 *twctige fuld*, d. e. anstandsfuld. Ordet synes at være en Kontamination af *tugtig* og *tugtefuld*.

212,23 *stieræ*, d. e. klare.

212,24 *mygel*, d. e. stor.

212,26 *werland*. Det er aabenbart af Hensyn til Rimet, at *werlandhøn* (211,26) her er afkortet til *werland*.

213,2 *spordh*, d. e. spurgt; underforstaaet: er.

213,4 *for*, d. e. fremfor.

213,9 *spanne*. Længdemaal, omtrent svarende til vort Kvartér (egl. saa langt som man kan spænde med Haanden).

213,13 *mygel*, se 212,24.

213,16 *aff*, d. e. som Følge af, paa Grund af.

213,17 *stridh*, d. e. stredet.

213,19 *hans tre*, d. e. tre af hans Størrelse.

213,21 *belath*, d. e. tilfreds.

213,24 *for sandhæ*, d. e. i Sandhed.

213,25 *hanum seyes æn mieræ vnder fra*, d. e. der fortælles end større Undere (Mærkværdigheder) om ham.

213,27 *örter gordh*, d. e. Urtegaard, Have. — I det tyske Digt (V. 66—68) stedfæstes denne til Tirol: in dem Tirolde tanne — hát er im erzogen zarten — einen rösengarten.

213,28 *ftor*, d. e. staar. Subjektet (som) er underforstaaet.

214,1 *rønæ*, d. e. prøve, erfare.

214,3 *ander lwnde*, d. e. anderledes. — om *luct*, d. e. indhegnet.

214,4 *traa*, d. e. Traad.

214,5 *porte* er en Misforstaaelse af det tyske Digts *borten* (Baand, V. 138) — en Misforstaaelse, der allerede findes i en Række mellemtyiske Haandskrifter (se Holz's Indledning S. VI) samt i den yngre elsassiske Bearbejdelse (se Holz S. 102).

214,6 *ær*. Subjektet (som) er underforstaaet.

214,7 *vndher*, d. e. Mærkværdigheder.

214,10 *tro*, d. e. Traad.

214,12 *wesse*, d. e. sikre. — *pant* er Flertal.

214,14 *for drawe*, d. e. eftergive, fritage for.

214,18 *frome*, se 212,11.

214,19 *tymer*, d. e. hændes, vederfares.

214,20 *wontro*, d. e. betvivle.

214,27 *pa*, d. e. i. I de middelalderlige Folkeviser tales altid om at Personerne bærer Sølvskaar paa Hænde, vistnok bl. a. en Følge af at det skaalformede Sølvskaar var det almindeligste Drikkekar.

215,5 *ower*, se 212,18.

215,6 *worte*, d. e. blev. — *howen*, d. e. Huen, Sindet.

215,7 *for*, d. e. fordi.

215,8 *tale mæg alt for næær*, d. e. er alt for nærgaaende imod mig i Eders Tale.

215,9 og 16 *šannen*, d. e. Sandhed.

215,10 *ligæ*, d. e. Ligemand (i social Henseende).

- 215,11 *hanum fod fra wige*, d. e. vige en Fod tilbage for ham.
 215,13 *weder spil*, d. e. Modstand, Kampdyst.
 215,16 *wed at hettæ*, d. e. at vove, at stille som Sikkerhed.
 215,17 *borigen*, d. e. Borgen, Sikkerhed.
 215,18 *thet*, d. e. som.
 215,21 *lifæ*, d. e. Fred, Hvile.
 215,27 og 216,4 *ther om bliwe døda*, d. e. tage min Død derfor.
 215,28 *hwge fynder*, d. e. hugge sønder.
 215,29 *hwæ*, d. e. hvordan. — *maa*, d. e. kan.
 216,2 *fiøn*, se 211,25.
 216,5 *effter*, d. e. atter, igen.
 216,6 *sawde fraa*, d. e. talte om.
 216,9 *fromæ*, d. e. djærve, tapre.
 216,13 *i sted*, d. e. paa Stedet, med det samme.
 216,17 *fræste*, d. e. prøve.
 216,21 *gylte*, d. e. forgyldte.
 216,24 *ther wdi*, d. e. hvori.
 216,27 *helled rigæ*, d. e. stærke Helte.
 217,1 *at*, d. e. saa at.
 217,2 *funde*, d. e. fandt. — *gantze*, d. e. ganske, helt.
 217,3 *ther*, d. e. som. — *met ffiel*, d. e. med Vished, Sikkerhed.
 217,6 *foræ them waræ*, d. e. forestod dem.
 217,10 *aff sawd*, d. e. fortalt om.
 217,12 og 17 *ffidtet*, d. e. indrettet, anordnet.

- 217,14 *hallæ kosteligher*, d. e. langt kosteligere.
 217,18 *gieweste*, d. e. herligste, ypperste.
 217,19 *fat*, d. e. besatte. — *wndher*, se 214,7.
 217,20 *ath alt thet*, d. e. saa at hvormeget end.
 — *lieth*, d. e. ledt, søgt.
 217,21 og 24 *tølligh*, d. e. saadan en, saadant.
 217,22 *helled*, se 216,27.
 217,23 *thet*, d. e. at.
 217,24 *for matte*, d. e. formaaede.
 217,25 *matte*, d. e. kunde.
 217,28 *thwiffledh*, d. e. tænkte med Tvivl og Uro paa.
 217,29 og 218,9 *brast*, d. e. Skade, Fortræd.
 218,3 *hadhæ*, d. e. Gavn.
 218,5 *maa*, d. e. kan.
 218,6 *porte*, se 214,5.
 218,7 *qwi*, d. e. Kvide, Ulykke.
 218,8 *last*, d. e. Skam (og Skade).
 218,11 *matte*, d. e. kunde. — *fa gierne*, d. e. lige saa godt.
 218,13 *effter*, d. e. saasom, siden.
 218,15 *ther om bliwe døde*, se 215,27.
 218,17 *hwæ thet maa*, se 215,29.
 218,18 *rendhe*. Subjektet(de) er underforstaaet.
 218,19 *worte*, d. e. blev. — *ffiendhe*, d. e. skamferede, ødelagte.
 218,20 *hwnde*, d. e. bandt.
 218,23 *mylæ*, d. e. Mil.
 218,24 *fom*, d. e. hvor.

218,28 *acther them ther jnghen giestæ*, d. e. troer at ingen vil gæste dem dér.

218,29 *ther giwe pa last heller fieræ*, d. e. bebrejde dem det eller rejse Klagemaal derover.

219,2 *wortæ ware*, d. e. blev vaer, iagttog.

219,4 *met seg jene*, d. e. ved sig selv.

219,6 *wiff*, d. e. opmærksom.

219,9 *tørff wi jnthet faræ*, d. e. behøver vi ikke at frygte.

219,13 *for*, d. e. fordi. — *then hōwstæ æræ*, d. e. den fornemme Pragt.

219,15 *war*. Subjektet (som) er underforstaaet. — *lawd i*, d. e. indfattet i. — *giweste*, se 217,18.

219,19 *wil alt wæræ*, d. e. maa saa være.

219,20 *gaa forfandæ*, d. e. vise sig sande.

219,21 *pannæ*, d. e. fange.

219,22 *plane*, d. e. Slette.

219,23 *giøred*, d. e. gøre det. — *stiel*, d. e. Grund.

219,24 *last*, se 218,8.

219,25 *ladhæ*, d. e. undlade.

219,29 *spillæ*, d. e. ødelægge.

220,1 *effter*, se 216,5.

220,3 *sedh*, d. e. Udseende, Optræden.

220,4 *fa*, d. e. skaffe.

220,5 *dræwer off til had*, d. e. driver Spot med os, udsætter os for Haan og Spot.

220,6 *had*, d. e. Kamp, Ødelæggelse.

220,9 *stöder*, d. e. skøtter, ænser. — *foræ*, d. e. Udstyr.

220,10 *heller*, d. e. eller.

220,12 *bødher for*, d. e. hjælper paa.

220,14 *matte*, d. e. kunde. — *giørligh*, d. e. tydeligt.

220,15 *hwæ*, se 215,29.

220,18 *war*. Subjektet (som) underforstaaet. — *strød*, d. e. oversaaet.

220,20 *ther*, d. e. som.

220,21 *foræ*, d. e. fortil. — *fōff*, d. e. Ræv (plat-tysk). Skildringen af Lavrins Hest som en Vanskabning af Ræv og Los hører til de noget platte Forvanskninger af det højtyske Digt, hvoraf det danske Rim rummer adskillige. Mulig stammer de fra en nu tabt nedertysk Original, som Danskeren har bearbejdet; se Indledningen.

220,24 *matte*, d. e. kunde.

220,25 *walstæ*, d. e. vælsk, italiensk (romansk). En vælsk Mil regnedes til 5000 Fod.

220,26 *fat*, d. e. besat.

220,27 *stwo*, d. e. Sko.

220,28 *aff*, underforstaaet: var. — *maa*, d. e. kan.

220,29 *filsbien*, d. e. Elfenben.

221,1 *fat*, se 220,26.

221,2 *stilerger*, d. e. Stiglæder, Rem til Stigbøjle.

221,3 *bowelen*, d. e. Bøjlen, Stigbøjlen.

221,5 *glawinde*, d. e. Lanse. — *war*. Subjektet (som) underforstaaet. — *lawd met*, d. e. indlagt med, ompændt af.

- 221,7 for fong, d. e. Skade, Fortræd.
 221,8 vffiel, d. e. Uret, Skade.
 221,12 spanne, se 213,9.
 221,13 hand fong, d. e. Haandgreb.
 221,14 forsandh, d. e. i Sandhed.
 221,15 thet war ey bedræ, d. e. der gaves ej bedre. — heræ, d. e. Herrers. Det tyske Digt har (V. 204): daz swert was bezzer dan ein lant.
 221,16 herdh, d. e. hærdet.
 221,17 modh, d. e. trætte, mødige.
 221,18 for, d. e. fordi. — ther aa biddæ, d. e. bide derpaa.
 221,20 tyæ, d. e. synes.
 221,21 nyde gode lyæ, d. e. have svært Held med sig.
 221,22 stød, d. e. Tørn, Dyst.
 221,23 mødh, d. e. møde.
 221,24 met allæ, d. e. aldeles, helt.
 221,27 thet, d. e. at. — eltæ, d. e. drive, støde.
 222,1 medhen, d. e. saa længe som.
 222,2 aff sawdhæ, d. e. talte om.
 222,5 war thet swærd, d. e. gaves der et Sværd.
 222,8 i hwad, d. e. hvilken end.
 222,11 bæxæ, d. e. Adfærd, Udseende.
 222,13 seye fra, d. e. tale om.
 222,14 aa, d. e. ejer.
 222,16 rørdæ, d. e. berørte, omtalte.
 222,20 rey, d. e. Dans, Færd.
 222,23 hørdhæ, d. e. tilhørte.

- 222,24 ey jen wette, d. e. ikke det mindste.
 222,26 frodhen, d. e. onde, usle.
 222,29 tøllig, d. e. saadan.
 223,1 sa gierne, d. e. lige saa godt (her = hel-
 lere).
 223,3 møde, d. e. Møje, Plage.
 223,5 ath, d. e. saa at.
 223,10 heffned, d. e. hævne det.
 223,13 meer, d. e. ydermere.
 223,15 acte, d. e. tænke.
 223,27 giwestæ, d. e. gæveste, ypperste.
 223,28 stæde bodh, d. e. Skadeserstatning.
 223,29 thif brøt i modh, d. e. forbrudt os imod dig.
 224,3 stiel, se 219,23.
 224,5 worte jldæ aff hanum fiøbe, d. e. kom til at have en vanskelig Handel med ham, blev nødt til at tinge med ham paa daarlige Vilkaar.
 224,9 acther wedh, d. e. regner lige i Værd med, ænsrer ikke mere end. Den trykte Udgave af 1588 indskyder foran wedh Ordet ey, hvad der maaske er den rette Læsemaade, da det gør Lavrins Ord endnu lidt mere hovmodige.
 224,11 allæ, d. e. hele.
 224,12 pand, d. e. Pant.
 224,14 all then ting thu hawer goth, d. e. alt hvad du har af gode Ting.
 224,17 stæde bodh, se 223,28.
 224,18 broth i modh, se 223,29.

- 224,22 *tawde*, d. e. tav stille.
 224,23 *redys*, d. e. ræddes for.
 224,26 *jaffne lige*, d. e. jævnlige, Ligemand (der kan maale sig med ham).
 225,1 *wette*, d. e. Væsener.
 225,2 *mygel*, d. e. stor.
 225,5 *mien*, d. e. mener. — *bide*, d. e. bie.
 225,8 *ladher thif*, d. e. giver dig Udseende af at.
 225,10 *besto*, d. e. give sig i Kamp med.
 225,11 *i hwilke lwnde*, d. e. hvordan end.
 225,13 *fion*, se 211,25.
 225,15 *ee hwort*, d. e. hvorhen end.
 225,17 *howen*, d. e. Huen, Sindet.
 225,19 Verbet mangler og maa underforstaas, snarest: var.
 225,20 *stiledher*, se 221,2.
 225,21 *met*, d. e. tilpas.
 225,23 *ap bwnde*, d. e. bandt op.
 225,24 *til hobe*, d. e. sammen.
 225,27 *wold*, d. e. Slette.
 226,4 *ferdh*, d. e. Fart.
 226,6 *bødh*, d. e. rettede, skød.
 226,7 *lad*, d. e. lad fare.
 226,9 *borigen*, se 215,17.
 226,10 *fonge*, d. e. modtage.
 226,11 *fulde*, d. e. fulgte.
 226,16 *faar*, d. e. farer, kommer.
 226,20 *hende*, d. e. hængte. Dette barokke Træk

(Vidriks Ophængning i Linden) findes ikke i det tyske Digt.

- 226,29 *fast*, d. e. meget, — *aff*, d. e. om. — *the berne*, d. e. Mændene fra Bern (Verona).
 227,2 *aff*, d. e. om.
 227,3 *lefft*, d. e. kært (plattysk).
 227,4 *wesse*, d. e. sikre.
 227,6 *worte*, d. e. blev.
 227,8 *tröfwer*, d. e. tre Gange.
 227,9 *ther om*, d. e. derved.
 227,12 *wort*, d. e. blev.
 227,13 *ratte at*, d. e. rakte efter, tog fat i.
 227,14 *glawinde*, se 221,5.
 227,15 *ørs*, d. e. Stridshest, Ganger.
 227,19 *hwad*, d. e. hvad enten.
 227,22 *fooræ*, se 220,9.
 227,25 *bwndhe*, d. e. bandt.
 227,26 *streff jen krendz*, d. e. tegnede, ridsede en Kreds.
 227,28 *fleræ*. Det tyske Digt (V. 419 ff.) nævner særskilt »der wüetende Wolfhart« og Hr. Dietleip von Stire; den sidste forekommer ogsaa længere henne i det danske Rim.
 227,29 *stünd*, se 218,19.
 228,2 *hans*, d. e. Kong Didriks.
 228,3 *mygel wande*, d. e. stor Vaande.
 228,6 *aa min traa*, d. e. paa min Tro, paa Ære.
 228,12 *bestaa*, se 225,10.

- 228,15 **kienne**, d. e. kendte. — **met lige**, d. e. nøje.
 228,16 **fige**, d. e. skynde sig, stunde frem imod.
 228,18 **rad**, d. e. raadeligt.
 228,19 **ftigde**, d. e. steg.
 228,20 **thet weder**, d. e. Luften.
 228,22 **matte**, d. e. kunde.
 228,24 **thet**, d. e. at.
 228,26 **i hwille lwnde**, d. e. hvordan end.
 228,27 **fiøne**, se 211, 25.
 228,29 **thet**, d. e. saa at.
 229,1 **størt**, d. e. styrtet.
 229,3 **set**, d. e. sandt.
 229,7 **effter**, d. e. atter, igen; **effter stødhe**, d. e. gøre et Modstød.
 229,8 **sted**, d. e. stedte.
 229,9 **flaa**, d. e. slog. — **swerdz flode**, d. e. Sværdknappen.
 229,11 **han**, d. e. Kong Didrik. — **rage**, d. e. ramme. — **met lige**, se 228, 15.
 229,12 **flo**. Subjektet er stadig: han (Kong Didrik). — **hwole**, d. e. Hul.
 229,13 **rom**, d. e. rundelig. — **wij**, d. e. vidt.
 229,17 **hytte**, d. e. ramte. — **aa**, d. e. paa.
 229,18 **owerste**, d. e. øverst.
 229,19 **winthet**, d. e. venter.
 229,24 **acte**, d. e. tænkte, troede.
 229,25 **aa**, d. e. paa.
 230,1 **bidhe**, d. e. bie.

- 230,3 **dwerige hat**. I det tyske Digt (V. 482) kaldes den helkeppelin (lille Dølgekappe).
 230,4 **ath**, d. e. saa at.
 230,5 **lawde**, d. e. huggede.
 230,9 **berne** kan muligvis opfattes som = **Ber-neren**. Snarest maa man dog formode, at Skriveren har glemt Ordet: **aff**.
 230,11 **swen**, d. e. Øjne
 230,17 **helled rig**, d. e. mægtig Helt.
 230,22 **mygel**, d. e. stor.
 230,25 **henger**. Subjektskifte; underforstaaet: du.
 230,27 **nade met thif giøræ**, d. e. vise dig Naade, lade dig vederfares Naade.
 231,1 **won**, d. e. vant.
 231,2 **worte faræ**, d. e. blev saaret.
 231,6 **fiæræ**, d. e. beklage.
 231,7 **lader eder ey tiden for lange**, d. e. lad ikke Tiden blive eder lang; bliv ikke utaalmodig.
 231,8 **how swal**, d. e. Husværelse, Lindring. — **fonge**, d. e. faa.
 231,9 **heller**, d. e. eller.
 231,10 **for thy**, d. e. derfor.
 231,11 **til ord**, d. e. i Lag med.
 231,11 **fom**, d. e. hvor. Den med **fom** begyndende Bisætning hører til Hovedsætningen 231, 13.
 — **vd met**, d. e. langs med.
 231,15 **thet**, d. e. at.
 231,16 **bade**, d. e. Gavn, Nytte.
 231,18 **finne appa**, d. e. finde, støde paa.

231,19 *ladher eder jckj for tryde*, d. e. vær ikke uvillig dertil.

231,20 *belte*. I dette sidder nemlig 12 Mands Styrke, som man faar at vide af det tyske Digt V. 551.

231,22 *fommed aa hand*, d. e. forvoldt.

231,25 *faræ*, d. e. Frygt.

231,27 *saar*, d. e. saaret.

231,28 *lette*, d. e. ledte, søgte. — *fom*, d. e. hvor.

— *randh*, d. e. randt op, voksede frem.

232,2 *wed mend*, d. e. ved hellige Mænd (en Ed).

— *bidhe*, d. e. bie.

232,3 *gube*, d. e. Strube.

232,4 *stwbe*, d. e. kaste.

232,5 *staget*, d. e. rystede.

232,8 *lod seg jckj for tryde*, se 231,19.

232,10 *M*, d. e. 1000.

232,12 *bestaa*, se 225,10.

232,15 *fonghet*, d. e. faaet.

232,16 *thet*, d. e. at.

232,17 *bestwndhet*, d. e. faaet at føle.

232,21 *brot i mood*, se 223,29.

232,23 *matte*, d. e. kunde. — *sa gierne*, se 223,1.

232,24 *how mod*, d. e. hovmodig.

232,27 *met stiel*, d. e. med Grund.

232,29 *stridh*, d. e. stride.

233,2 *anten*, d. e. enten.

233,3 *statte*, d. e. lægge i Skat.

233,4 *heller*, d. e. eller.

233,5 *bide*, d. e. bie.

233,12 *armer*, d. e. uslere, elendigere.

233,13 *mugel*, d. e. stor.

233,20 *thieloff fand steeræ*. I det tyske Digt: Dietleip von Stire (Steyr i Øvre-Østerrige). Den danske Navneform røber Paavirkning fra Plat-tysk.

233,25 *forig*, d. e. Bekymring. I det tyske Digt (V. 720 ff.) beskriver Lavrin nøjere sin Tilfange-tagelse af hans Søster Künhilt.

233,29 *frælsæ*, d. e. Frihed.

234,1 *aa*, d. e. ejer.

234,14 *worte*, d. e. blev. — *riste*, d. e. ryste.

234,15 *redys*, d. e. ræddes, frygter.

234,16 *for drawe*, d. e. taale, udholde.

234,18 *heller*, d. e. eller.

234,19 *helled*, d. e. Helte.

234,20 *angestelige*, d. e. forfærdeligt.

234,21 *annen*, d. e. den anden.

234,22 *ferd*, d. e. Fart. I det tyske Digt ægger Hildebrand Witege-og Wolfhart til at hjælpe deres Herre mod Dietleip.

234,24 *bode til lige*, d. e. begge tilsammen, begge to.

234,26 *eder bode*, d. e. Eders Gavn.

234,27 *tøllig*, d. e. saadan.

234,29 *halffwe bedræ*, d. e. langt bedre. — *fly*, d. e. ordne, indrette.

- 235,4 *lat*, d. e. løsladt.
 235,6 *hælwe bedre*, se 234,29.
 235,8 *annen*, se 234,21.
 235,9 *worte til radæ*, d. e. besluttede.
 235,16 *fornwæmftig*, d. e. fornuftig.
 235,18 *for nommeth*, d. e. erfaret, faaet at føle.
 235,19 *met allæ*, d. e. aldeles.
 235,23 *felð*, d. e. faldt.
 235,24 *bød jne*, d. e. indbød.
 235,27 *for lod them*, d. e. stoled. — *ther aa*, d. e. derpaa.
 235,28 *fulde*, d. e. fulgte. Besøget i Bjærgtet forklares i det tyske Digt (V. 813 ff.) saaledes, at de alle, Lavrin medindbefattet, sværger hverandre Stalbroderskab. (Dette Træk mangler dog i det af Nyerup i 1787 udgivne københavnske Haandskrift). Lavrin indbyder dem saa til at bese alle Skønheder og Mærkværdigheder inde i Bjærgtet, og de følger ham.
 236,1 *mygel*, d. e. stor.
 236,2 *vndfæf*, d. e. modtog.
 236,4 *actæ*, d. e. tiltænkte.
 236,5 *æn dog*, d. e. endskønt. — *vndfot*, d. e. modtaget.
 236,6. I det tyske Digt beskrives udførligt den liflige Fuglesang og de tamme Dyr i Bjærgtet, samt de skønne Jomfruer og høviske Riddere, der tager imod dem; endvidere Dværgenes Ridder-

- spil og fagre Musik, og Dronning Künhilts (Dietleips Søsters) Velkomst til Kong Didrik og hans Kæmper.
 236,9 *stybede*, d. e. anrettede, beværtede med.
 — *aad*, d. e. Spise, Mad.
 236,11 *fylsbien*, d. e. Elfenben.
 236,14 *tøllig*, d. e. saadan.
 236,15 *liet*, d. e. ledt, søgt.
 236,17 *vðh met wegæn*, d. e. langs med Væggene.
 236,18 *ther miera seve fra*, d. e. sige mere derom.
 236,19 *men*, d. e. saasom, siden.
 236,20 *giwæste*, d. e. ypperste.
 236,22 *jomfrv*. Der menes Thieloffs Søster, der dog i det tyske Digt optræder som Lavrins Dronning og er med i hans Raadslagning mod Gæsterne; hun opfordrer ham her til at straffe dem for deres Vold imod ham, uden dog at skade deres Liv. Lavrin sætter saa en Guldring paa sin Finger, der atter forlener ham med tolv Mands Styrke, og lukker sin Svoger Dietleip inde i Kemetet (Fruestuen med Kaminen), medens han selv overlister Gæsterne. Alt dette afviger, som det vil ses, en Del fra det danske Rims Fremstilling.
 236,24 *ther*, d. e. som. — *faffde fra*, d. e. talte om.
 236,27 *bode*, d. e. begge.

237,1 stowen, d. e. Stuen. — drive, d. e. be-drive.

237,3 vnderlig dryf, nemlig Sovedrik. I det tyske Digt hedder det udtrykkelig (V. 1192): twalm hiez ez tuon darin.

237,7 møde, d. e. Plage.

237,9 som, d. e. hvor.

237,10 stole stong, d. e. Staalstang.

237,12 gammel, d. e. Gammen, Morskab.

237,13 famel, d. e. sammen.

237,16 met sielwer seg, d. e. ved sig selv.

237,19 faa, d. e. skaffe.

237,21 bad, se 220,6.

237,22 gylte lwd, d. e. forgyldte Lur.

238,1 mien, d. e. Skade.

238,4 wind pa lawdhe, d. e. gjorde mig Flid, Umage med.

238,5 mygel, d. e. stor.

238,6 og 14 acte, d. e. tænkte.

238,8 siendhe, se 218,19.

238,12 worte, d. e. blev.

238,15 tog, d. e. dog.

238,24 ee hwad, d. e. hvad end. — flaa appa, d. e. indlade sig paa, begynde paa.

238,25 bide, d. e. bie.

239,5 stiel, d. e. Grund.

239,6 vstiel, d. e. Uret.

239,8 rora, d. e. berøre, føre, yppe.

239,10 ff. I det tyske Digt er det Dronning Kün-

hilt, der udfrier sin Broder af hans Fangenskab i Kemenatet (se 236,22).

239,11 tog til hannæ, d. e. tog sig for.

239,15 edher er Genitiv.

239,16 pa myne tro, d. e. ærligt og oprigtigt.

239,17 flibe, d. e. ordne, indrette.

239,20 bong, d. e. Støj.

239,21 stolæ stong, se 237,10.

239,23 stowen, se 237,1.

239,26 mør, d. e. mørkt.

240,1 giørlig, d. e. tydeligt. — kienne, d. e. mærke.

240,2 hwæ, d. e. hvordan. — ær flibed, d. e. staar til.

240,4 i same find, d. e. med det samme.

240,6 thet gif alt hanum vden gamen, d. e. det var ham slet ikke til Gammen.

240,7 fryctede. Subjektskifte; underforstaaet: han.

240,8 mygel, d. e. stor. — mødhe, d. e. Pine.

240,9 ath, d. e. paa.

240,10 snart met allæ, d. e. helt snart, lige straks.

240,13 worte, d. e. blev. — qweg, d. e. levende. I det tyske Digt er det ikke Jomfruen, der kalder dem til Live igen af deres Dvale, men der udgaar en Røg af Didriks Mund, som bryder hans Baand, og han løser saa sine Stalbrødre.

240,15 thet, d. e. som.

240,17 tage til h nde, se 239,11.

240,23 worte til rade, d. e. besluttede, kom overens om.

240,25 thær aa, d. e. derpaa.

240,26 i samme finn , se 240,4.

241,1 som, d. e. hvor. — gylte lød, se 237,22.

241,3 jnthet til rade faa, d. e. ikke finde paa noget Raad, Udvej.

241,4 wex , d. e. Værge. — I det tyske Digt kæmper Dietleip først ene mod Dværgene og har ondt ved at værge sig, da Hildebrand med de andre Stalbrødre kommer ham til Hjælp. Kampen beskrives i det hele langt udførligere end i det danske Rim. Dværgekongen samler ganske vist Dværgene ved at blæse paa Lur, men senere, da det kniber for Dværgene, er det en lille Dværg, der iler ud af Bjærget og blæser i Horn, hvorved han tilkalder fem Jætter fra Skoven, som hjælper dem. (Disse to Lurbl sninger er sammenblandede i det danske Rim). Ogsaa disse faar dog Kong Didrik og hans Mænd til Slut Bugt med.

241,6 dwerighen, d. e. Dværgene.

241,8 stiel, d. e. Grund.

241,10 ff. Det tyske Digt kender intet til den raa Maade hvorpaa Didrik slaar Lavrin ihjel, men skildrer, mere i Overensstemmelse med høvisk Ridders d, hvordan han tages til Fange og siden maa optræde som Hofnar i Bern. En ud-

f rligere Slutning findes i det københavnske Haandskrift, hvori det udmales, hvordan Fru K nhilt beder for Lavrin, hvem Didrik derfor ogsaa skænker Livet, og hvordan L. siden tager ved Kristendommen og bliver døbt.

241,12 a el, d. e. Skulder.

241,14 spilla , d. e.  del gge.

241,19 slaa appa, se 238,24.

241,20 fra, d. e. om.

241,23 thæt, d. e. at.

HAANDSKRIFT
BESKRIVELSE

DET Haandskrift, som ligger til Grund for nærværende Udgave af Flores og Blanseflor (Tekst I), Persenober og Konstantianobis samt Dværgekongen Lavrin, findes i Kgl. Bibliotek i Stockholm, hvor det har Nr. »K 47 i Antiquitets Arkivets förteckning«. Det findes omtalt og beskrevet i R. Nyerup, Reiser til Stockholm i Aarene 1810 og 1812 (Kbh. 1816) S. 90 ff., og senere i C. Molbechs Artikel i Hist. Tidsskr. IV (Kbh. 1843): Danske Haandskrifter, fornemmelig af historisk Indhold, i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, S. 152 ff. Det er en i Læderbind (restavreret i nyere Tid) med Renaissanceornamenter i Blindtryk indbunden Papirscodex i Kvart, med Messingspænde, hvis Rem nu mangler¹⁾. Paa en nyere Rygseddel ses følgende dels trykte, dels skrevne Biblioteks-signatur: Riks Bibliotheket — Stockholm — Haandskrifter — Vitterhét — Dansk. Paa Forsatsbladet er skrevet den ovenfor anførte Signatur: »K 47 i Antiquitets Arkivets förteckning«. Haandskriftet bestaar af 255 Blade, hvis Nummerering, der til Dels kun findes paa hvert femte Blad, er foretaget i moderne Tid. Bladene maaler omtrent 19,5 Cm. i H., 13 Cm. i Br. Alle Bladene er beskrevne med en tydelig og let læselig Haandskrift fra c. 1500. Skriften er paa den første Side meget pyntelig og

1) Om Bindets nøjagtige Alder se nedenfor, S. 498.

med rødmalet Initial, senere lidt flygtigere og kun med Plads afsat til Initialer, uden at disse er udførte. Linjetallet paa hver Side er ca. 30, stundom lidt mindre.

Bl. 1—111 optages af Rimet om Ivan Løveridder, med en c. 1700 tilføjet Overskrift: **Om Kong Artus og Keyser Karol. Magn.**, Bl. 112—153 r af Rimet om Hertug Frederik, ligeledes med en c. 1700 tilføjet Overskrift: **Om Kong Artus i Engeland.** Begge Tekster er aftrykte i C. J. Brandt, Romantisk Digtning fra Middelalderen I, S. 1—204 og 207—284.

Bl. 153 v—169 r optages af det ovenfor S. 211—241 aftrykte Rim om Dværgekongen Lavrin. Overskrift tilføjet i Haandskriftet med samme Haand fra c. 1700 som ved de foregaaende Rim: **Om Thidrit af Bern.** — Bl. 163 v er med en Haandskrift fra 16. Aarh.s senere Del skrevet lodret ude i Marginen: **Venlug oc fierlug helsen til forne find** (Begyndelse af Brevformular fra Dattiden).

Bl. 169 v—196 r optages af det ovenfor S. 151—207 aftrykte Rim om Persenober og Konstantianobis. Overskrift tilføjet med samme Haand fra c. 1700 som ved de foregaaende Rim: **Om Zomfru Constancianobis.** — Bl. 176 v er forneden foruden andre smaa Pennepøver fra 16. Aarh.s senere Del skrevet Ordet **wenlug**, jfr. ovenfor om Bl. 163 v.

Bl. 196 v—218 v optages af Rimet om den kyske Dronning (uden Overskrift), aftrykt i C. J. Brandt, Romantisk Digtning fra Middelalderen II S. 89—128.

Bl. 219 r—255 v optages af det ovenfor S. 3—76 aftrykte Rim om Flores og Blanseflor. Overskrift tilføjet med samme Haand fra c. 1700 som de foregaaende Overskrifter: **Flores Bot.** — Mellem Bl. 219 og Bl. 220 mangler et Blad; ligesaa mellem Bl. 251 og 252. —

Bl. 232 v nederst er med en ret utydelig Haandskrift fra 16. Aarh. skrevet: **hun lod (?) til so gammel enn mandd oc hand var bode fort oc led fante marie worde hannum vnd ffor hand wille ay fige lele loven(?).** — Bl. 233 r er med en lignende sjuksket Haand fra samme Tid skrevet: **at mig ffolle ey — ftaal jeg(?)** — Det manglende er bortskaaret ved Bogens Indbinding. — Bl. 243 v nederst er med en lignende sjuksket Haand fra samme Tid skrevet (og udtværet): **Venlug oc fierlug** (jfr. ovenfor om Bl. 163 v). — Bl. 247 v nederst ses en senere tilføjet Krusedulle. — Bl. 249 r er med en lignende sjuksket Haand fra samme Tid skrevet: **venlug oc fierlug hiils**, og derover to H'er. Jfr. ovenfor om Bl. 163 v. — Bl. 250 r, 252 og 253 ses nogle senere tilføjede Pennepøver (Kryds og Kruseduller og enkelte Bogstaver). — Bl. 255 er den nederste Linje beskadiget. Lidt højere oppe ses en yngre Krusedulle. — Bl. 255 v er foruden

adskilligt andet Kradseri med Haandskrift fra 16. Aarh.s senere Del tilskrevet: nar (?) mand krassuer sandmend tha er (hun overstreget) the plectig ther met rette iij oc xx β i danste huiide. Længere nede paa Bladet læses bl. a.: then som vill her met gud be . . . , myn wilie er myer end myn ff , ieg vil mig , og nederst: Hielp gwdh som alting hassuer y wolde myn fierste wend beholde.

Paa det ved Indbindingen tilføjede Bl. 256^r er skrevet:

Denne bog hør mig henric̄ mundtt thijl med reth. huen (!) hynder sijnder hand for mig gudff och mijn egen bog ij gien anno 1584. — Denne bog hør mig henric̄ Mundt.

Indvendig paa Bindet er foran i Bogen skrevet: Seffrin Mund. — Seuerenn Mundt hør thenne Bog tiil. — Seffrinn Mundtt hörtt deffenn Boch 30 miyt Recht de ijtt Vintt de Gessue Mij Weder. — Anni et Die — Desuden adskilligt overstreget Kradseri.

Indvendig paa Bindet er bag i Bogen skrevet: Seuerenn Mundt ladt thenne Bog bijnde ij rije (?) ij thet ar m d l y v i j . — Desuden er tilføjet med en anden Haand, men atter overstreget: 1571 er denne Bog Schriffuit Claunis Seffrensen med egenn hand. — Derunder med en anden Haand: Johan Underssken Egen hand. — Derunder med en anden Haand fra 16. Aarh. (over-

streget): O heer wer off naadiige Bode nu oc euindeliig. Amen. — O herre som stabtte himmel oc iord da wer off naadiig wed iesum christum wor herre. Item.

Tiden for Haandskriftets Tilblivelse maa med Brandt (Romantisk Digtning I, Indledn. S. XIV) sættes til c. 1500 og i hvert Fald ikke ældre end 1484, det Aar da Rimet om Persenober siges at være digtet. Tidsgrænsen nedefter er ikke fuldt saa sikker, men der er en vis Sandsynlighed for, at det er ældre end Gotfred af Ghemens Udgaver fra 1504 (?) og 1509. Skriveren synes at have været Jyde (se Brandt, l. c. og Molbech, l. c.). Efter Slutordene 76, 7: then hinnæ streff, hwn maa och saa, synes Skriveren at have været en Kvinde, sagtens en adelig Dame eller en Klosterjomfru; hermed stemmer godt den aabenbart af høviske Grunde tilslørende Evfemisme 37, 15 (se Noterne), og ligesaa Tilsløringen af Forholdet mellem Persenober og Konstantianobis.

DVÆRGEKONGEN LAVRIN.

1. Lübeck 1588. — Kgl. Bibl. Kbh.

Defekt Tryk uden Titel. 8°. Et komplet Eksempplar maatte bestaa af 20 upaginerede Blade, sign. A-E, men i det eneste kendte Eksempplar mangler Titelbladet. Bl. A 2^r Overskrift: *Her begyndis Kong Laurins Historie*. Bl. E 3^v: *Ende paa Kong Laurins Historie*. Bl. [E 4]^r: *En Tale*. Under denne Tale staar som Kolofon: *Prentet i Lübeck / aff Affwerus Krøger*. 1588.

Det er denne Udgave, der omtales i Danske Samlinger. 2. Række. VI. Kbh. 1877—79, S. 392, i G. E. Klemmings og Chr. Bruuns Fortegnelse over den Samling danske Folkebøger, som Kungl. Biblioteket i Stockholm erhvervede sidst i 1870erne. Eksempplaret i Stockholm mangler (foruden Titel) Kolofonbladet, og Udgaven har derfor ikke kunnet dateres nøjagtigt, før det ovenfor beskrevne Eksempplar i 1910 skænkedes til Det kgl. Bibliotek af Grosserer M. Philipsen, der havde købt det af Boghandler N. B. Kousgaard.

2. Lübeck 1599. — Karen Brahes Bibliotek, Odense.

Kong Laurins | Krønike. | En Lystig oc | skøn Historie om en | Kempe / som kallis Kong Lau- | rin / Som vaar icke vden trespan- | de lang / Lystig at

læse oc | høre. | [Træsnit, forestillende en Dværg med Krone og Scepter.] Titelen omgivet af en forneden dobbelt Røsgen-Ramme. 8°. 20 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-E. Bl. A 2^r: Overskrift: *Her begyndis Kong Laurins Historie*. Bl. E 3^v: *Ende paa Kong Laurins Historie*. Bl. [E 4]^r Overskrift: *En Tale*. Under denne Tale staar som Kolofon: *Prentet i Lybeck / aff Affwerus Krøgers Urffuinger / Anno 1599*. — Optryk af Udgave 1, som følges Side for Side.

Det eneste Eksempplar, der kendes af denne Udgave, findes i Karen Brahes Bibliotek og bærer paa Titelbladet den egenhændige Paategning: *Anne Giøe*.

† 3. U. St. 1643.

I Catalogus librorum Petri Spormand, Geographiæ & Historiarum Profess., Quorum auctio habebitur [die 17. Febr. 1662]. Hauniæ 1661, anføres Bl. H 4^v som Nr. 43 i Afsnittet Libri incomparti in Octavo: *Kong Laurings Historie / 1643*. Ellers kendes denne Udgave ikke.

† 4. U. St. 1689.

I Fortegnelse paa endeel Bøger Justitzr. Niels Simonsen Munchs Arvinger tilhørende. Kbh. 1787 anføres S. 378 som Nr. 2528 blandt Oktaverne: *Kong Laurius [!] Krønike*. 1689. Ellers kendes denne Udgave ikke.

5. København 1701. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins | Krønike | En Iyftig og skøn Historie / | Om en Kiæmpe | Som kaldis Kong Laurin / | som var icke uden tre Spande | Iang / | Saare Iyftig at læse og at høre. | [Træsnit.] | [Røsgen.] | Trykt i Kiøbenhavn / Aar 1701. Træsnittet paa Titelbladet forestiller Kong Laurin ligesom det paa Titelbladet af Udgave 2 anvendte Træsnit, men er iøvrigt helt forskelligt fra dette. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Bl. A 2 r Overskrift: Her begyndis Kong Laurins Historie. Bl. [B 8] v: **ENDE**.

Et forkortet Optryk af denne Udgaves Tekst er leveret af Rasmus Nyerup i hans Almindelig Morskabslæsning. Kbh. 1816, S. 66—84.

6. København 1706. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins | Krønike | En Iyftig og skøn Historie / | Om en Kiæmpe | Som kaldis Kong Laurin / | som var icke uden tre Spande | Iang / | Saare Iyftig at læse og at høre. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 5.] | [Røsgen.] | Trykt i Kiøbenhavn / Aar 1706. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Bl. A 2 r Overskrift: Her begyndis Kong Laurins Historie. Bl. [B 8] v: **ENDE**.

† 7. U. St. 1717.

I Catalogus librorum exquisitissimorum Dni. Conradi Wolffen, Consiliarii Statûs & Justitiæ,

Archiatri & Bibliothecarii Regii &c. Hafniæ 1730 anføres S. 213 som Nr. 547 blandt Oktaverne: Kong Laurins Historie, 1717 incomp. — I Jochum Halling: De Danskes Bibliothek. 1726. (Thott. Ms. Saml. Nr. 1049 Fol.) anføres S. 78 i Afsnittet »Bøger for Skjemt og Tiid-kort«: Kong Laurings Historie. 8vo. 1717. — Ellers kendes denne Udgave ikke.

8. København 1727. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins | Krønike | En Iyftig og skøn Historie | Om en Kiæmpe / | Som kaldis Kong Laurin / | Som var icke uden tre Spande | Iang / | Saare Iyftig at læse og at høre. | [Vignet, forestillende Københavns Vaaben, omgivet af en kronet Krans.] | [Røsgen.] | **KJØBENHAVN** [!] / | Trykt vdi Hans Kongl. Mayestets privilegerede | Bogtrykkerie. 1727. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Bl. [A 1] v (Titelbladets Bagside) Overskrift: Her begyndes Kong Laurins Historie. Bl. [B 8] v: **ENDE**.

Bogtrykkerens Navn er Johannes Laverentzen, som fra 1698 til sin Død 1729 var Direktør for det kongelige Bogtrykkeri, se P. M. Stolpe: Dagspressen i Danmark. II. 1879, S. 252 og 271.

Nogle Brudstykker af denne Udgave er optrykt af Rasmus Nyerup i Maanedskriftet Iris 1795, II. S. 137—139.

9. København 1736. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins | Krønike | En Iyftig og skøn Hi-
storie | Om en Kiæmpe, | Som kaldes Kong Lau-
rin, | Som var ikke uden tre Spande lang, | Saare
Iyftig at læse og at høre. | [Vignet.] | [Røsgen.] |
Kiøbenhavn, Trykt Aar 1736. 8°. 16 upaginerede
Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Bl. [A 1] v [Titel-
bladets Bagside] Overskrift: Her begyndes Kong
Laurins Historie. Bl. [B 8] v: **ENDE**. Optryk af
Udgave 8, der følges Side for Side.

10. U. St. 1737. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins | Krønike, | En Iyftig og skøn Hi-
storie | om en Kiæmpe, | Som kaldes Kong Lau-
rin, | som var ikke uden tre Spande | lang, | Saare
Iyftig at læse og at høre: | [Kopi af Træsnittet paa
Titelbl. af Udgaverne 5 og 6.] | [Røsgen.] | Trykt
Aar 1737. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl.,
sign. A-B. Bl. [A 1] v (Titelbladets Bagside) Over-
skrift: Her begyndes Kong Laurins Historie. Bl.
[B 8] v **ENDE**.

11. København 1749. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins | Krønike | En Iyftig og skøn Hi-
storie | Om en Kiæmpe, | Som kaldes Kong Lau-
rin, | Som var ikke uden tre Spande lang, | Saare
Iyftig at læse og høre. | [Vignet.] | [Røsgen.] | Kiø-

benhavn, Trykt Aar 1749. 8°. 16 upaginerede
Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Bl. [A 1] v (Titel-
bladets Bagside) Overskrift: Her begyndes Kong
Laurins Historie. Bl. [B 8] v: **ENDE**. Optryk af
Udgave 9, der følges Side for Side.

12. U. St. 1774. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins | Krønike, | En Iyftig og skøn
Histo- | rie om en Kiæmpe, | Som kaldes Kong
Laurin, | som var ikke uden tre Spande | lang, |
Saare Iyftig at læse og høre: [Samme Træsnit som
paa Titelbladet af Udgave 10.] | [Røsgen.] | Trykt
Aar 1774. 8°. 12 upaginerede Blade, inkl. Titelbl.,
sign. A-B. Teksten begynder Bl. [A 1] v (Titelbla-
dets Bagside) uden Overskrift. — Optryk af Ud-
gave 10.

13. København 1782. — Kgl. Bibl. Kbh.

Kong Laurins [!] | Krønike, | En Iyftig og skøn
Histo- | rie om en Kiæmpe, | Som kaldes Kong
Laurin, | som var ikke uden tre Spande | lang, |
Saare Iyftig at læse og høre. | [Vignet: en Hjælm.] |
[Røsgen.] | Kiøbenhavn, 1782. | Trykt hos H. J.
Graae, boende i Knabroestræde | No. 70. 8°. 16
upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Tek-
sten begynder Bl. [A 1] v (Titelbladets Bagside)
uden Overskrift. — Optryk af Udgave 12.

14. København uden Aar. Mellem 1797 og 1808. — Preussische Staatsbibliothek, Berlin.

En saare lystig | Krønike | om | den berømte | Kong Laurin, | en Kæmpe, kuns tre Qvarteer høj. | [Vignet: En Herre med Paryk, i Hænderne Hat og Stok.] | [Røsgen.] | Kjøbenhavn. | Trykt og tilkjøbs i store Helliggejststræde No. 150 og 51. 8°. 32 paginerede Sider inkl. Titelbl.

Udgaven maa være trykt mellem 1797 og 1808 af Joh. Rud. Thiele. Denne købte nemlig i det førstnævnte Aar (ifølge C. Nyrop: Den danske Boghandels Historie. II. 1870, S. 69). Ejendommen Nr. 151 i Store Helliggejststræde til Udvidelse af sit Trykkeri, hvorimod 149 er hans Husnummer fra Aaret 1808, ifølge Københavns Vejviser.

Eksemplaret i Preussische Staatsbibliothek bærer Exlibris: Aus der Bibliothek der Brüder Jacob und Wilhelm Grimm. 1865.

Den i Midten af det 19. Aarhundrede mindst 6 Gange (1844, 1845, 1848, 1853, 1856, 1861) i København udkomne Folkebog »En meget smuk og underholdende Historie om Brødrene Lillekort og Kong Lavring« er optrykt efter Asbjørnsen og Moes Norske Folkeeventyr og har intet at gøre med den gamle Krønike.

15. København 1861. — Optaget i C. J. Brandts Ældre danske Digtene.

Dværgkongen Laurin. | Paany udgivet af | C. J. Brandt. | [En Streg.] | Kjøbenhavn, | Th.

Michaelsen & Tillges Forlag. | (C. G. Iversens Boghandel.) | 1861. 8°. 38 paginerede Sider. S. (3) Overskrift: Forord. Forordet slutter foroven paa S. (4). Teksten begynder S. (5). Dværgkongen Laurin er det andet af 8 Hefter, der tilsammen udgør: Ældre Danske Digtene. Et Udvalg af C. J. Brandt. Første Bind. Kjøbenhavn. Th. Michaelsen & Tillges Forlag. (C. G. Iversens Boghandel.) 1862. Jvf. ovf. S. 508 Flores og Blanseflor Udgave 9.

16. København 1870—77. — Optaget i C. J. Brandts Romantisk Digtning fra Middelalderen.

Romantisk Digtning fra Middelalderen. Udgiven af C. J. Brandt. II. III. København. Forlagt af Samfundet til den danske Litteraturs Fremme. Thieles Bogtrykkeri. 1870. 1877. 8°. Heri findes: II, 1—31: Dværgkongen Laurin. (Opryk efter Stockholmer-Haandskriftet; se Haandskriftbeskrivelsen ovf.) Anmærkninger hertil findes II, S. 354, 357, 378. Endelig findes III, S. 325—327 en litterærhistorisk Oversigt.

